Török Jenő

Igazgató, Hargita Megyei Mezőgazdasági Vezérigazgatóság

„A mélyponton már túl vagyunk…”

A mai agrárinnováció kapcsán ritkán esik szó arról a társadalomtörténeti kontextusról, amely a mai folyamatok keretét képezi. A romániai rendszerváltás az agráriumot is erőteljesen érintette, rövid idő alatt sok minden megváltozott, a korábban fölhalmozódott mérnöki tudás, technológiai tudás helyzete is módosult. Ha ma valaki azt kérdezné, hogy mi az, ami 1989-ben elveszett, amiért kár volt, mit lenne érdemes kiemelni?

Az volt kár, hogy elsiették a földtörvényt, elsiették a föld visszaadását. Kellett volna még idő, de ez akkor politikai döntés volt, azért, hogy nyerjék meg a választókat. Elsiették… Kellett volna még várni legalább egy évet vagy kettőt, hogy mit csinál Nyugat-Németország, mit csinál Kelet-Németország a mezőgazdaságával. Az embereknek becsületesen vissza kellett volna adni, sőt kárpótolni őket, hogy annyi időn keresztül nem kaptak semmit a földjük után. A nagy parcella meg kellett volna maradjon.

Mi veszett el ezzel a rossz megoldással? Volt-e olyan érték is, ami sajnos elveszett?

A technológia alkalmazása, a tudomány alkalmazása egy pár évre visszavettetett, mert a változás idején mondták, hogy mi is értünk hozzá, nem kellett szakember, és ugyan úgy kezdték folytatni is. Kétszer toltak ki ezekkel az emberekkel, a gazdákkal, egyszer amikor elvették a földet és egyszer amikor visszaadták felkészületlenül, gép nélkül. A gépeket gyorsan elprivatizálták.

Lényegében akkor a géppark eltűnt, a másik meg hogy nyilván eltűnt a nagybani gazdálkodásnak a feltételrendszere, mert szétdarabolták a földtulajdont. Egyéb veszteség mi volt?

Azt mondták, hogy nincs szükség mérnökre, sok mérnökember mellőzötté vált. „Nincs szükség, mert mi úgyis tudunk gazdálkodni” – mondták, csak azt elfelejtették, hogy eltűnt harminc év és nem lehet ma már ugyanabban a formában gazdálkodni.

Ez azt jelenti, hogy ami a 70-es és 80-as években szakmai tudásként itt a térségben kiépült és működött az agráriumban, tulajdonképpen zárójelbe tevődött 1990-ben?

Nem teljesen, megint úgy van, hogy embere válogatja. Például ahol olyan szakember került, ott csináltunk egy technológiai társast, összeálltunk tízen először, és mindenki tudta, hogy ettől a parcellától eddig az enyém, de egybe vetettük és átlagtermés szerint osztottuk. Ez nagyon jól működött. Mindenki csatlakozott, aki akart. Mi vagy tízen csatlakoztunk, tehát nem csak hasonszőrűek. Most már csak hárman vagyunk együtt és egynek van még a földje nálunk. Ahogyan erősödtek mindenki vásárolt külön gépet és lassan vált külön. De a szakmai tudás ebben a keretben tovább működött, de nem mindenütt ment így. Vannak községek, ahol rosszabbul ment az átállás, és van olyan, ahol még jó pár évig vitték a társast, ami a kollektívre alapozott. De ezek aztán lassan felszámolódtak, vagy át kellett alakuljanak. Egy ideig próbálták abban a formában folytatni Alcsíkon is, de egy idő után lassan átalakult, ma már gyakorlatilag, még ha úgyis nevezik, hogy társas, inkább annak mondható, hogy bérbe van adva a területe egy menedzsmentnek, kiegyeznek, a tulajdonos bért kap év végén, de már a döntésekben igazán nem szólnak bele. Esetleg a nagy dolgokba van beleszólás például, hogy eladunk egy istállót, de egyebet már a vezető csapat határoz meg.

Ez az átváltás a szakmai irányításnak a beszűküléséhez vezetett…

Igen, ma annyi sárga parcella van, 1989 előtt a pártbizottságban felakasztották volna, ha a repce kivirágzott volna. Sok gyomos, össze-vissza parcella volt egy ideig, ma már el vannak tűnve.

Az elemzéseink azt mutatják, hogy ebben a térségben a földbirtok szerkezetben a koncentrálódás lassú volt harminc év alatt. Tehát bérleti rendszer sem igazán alakult ki, és aztán utána meg jött a földalapú támogatás, mindenki ragaszkodik a sok kicsi területéhez.

Van koncentrálódás azért… Van egy olyan dolog ezzel a koncentrálódással, hogy úgy tűnik, hogy nincs koncentrálódás az APIA támogatás miatt. Most ott van egy nagy tévedés. Az emberek azt hiszik, hogy az APIA-s támogatás az a földre jár. Igen, földalapú, de annak jár aki gazdálkodik. Azért, mert rossz árpolitika van, és az olcsó kerüljön a fogyasztó asztalára, inkább azt választja az Unió, hogy adja a támogatást. De a támogatást nem az kell kapja akié a föld, hanem az, aki gazdálkodik, hogy olcsóbb legyen majd a kenyér és a tej. De így értelmezik, hogy

ők azért kapják a támogatást, mert földjük van. Nagyon felment a bér értéke és nagyon közelíti a támogatást. Vagy olyan is van, hogy otthagyja bent, aki megműveli, de ő teszi le a papírt, már a parcella egyben van tíz emberé, de még egyénileg teszik le. Emiatt még mindig 26 000 ember tesz le kérést, de már nem gazdálkodik még 20 000 sem.

Sok ember érintett még mindig az agrártevékenységben. Vagy úgy, hogy földje van, vagy úgy, hogy valamennyit termel, vagy magának termel, de a térségben nagyon sok ember érintett valamilyen módon. Hogy látja ezt a folyamatot a szakember? Ez egy lefele, vagy felfele tartó folyamat, esetleg stagnálás?

A mélyponton már jól túl vagyunk. És van egy réteg minden községben, ahol már elég komoly, újra tudásalapú gazdálkodás van.

Ez azt jelenti, hogy változás van, és egyre kisebb rész az, ami stagnál?

Igen, persze, és az idős generáció szerepe egyre kisebb, akik folytatják azok körében már van koncentrálódás. Tehát minden községben van egy réteg, amelyik ebből gazdálkodik és ezt jövedelemforrásnak tekinti.

Ahhoz, hogy ez a változás folytatódjon, erősödjön ilyen körülmények között, mint ami ebben a térségben van mi az, amire szükség lenne szerinted, ami segíthetné, ösztönözhetné?

Értékesítés és szövetkezetek kellenének. A szövetkezetek nagyon kellenének, mert ez még mindig rányomja a bélyegét a térségre, hogy nehezen társulnak...

Itt jön be az a kérdés, hogy miféle tudásra és miféle technológiára lenne szükség, ami előrébb vinné a térséget?

Mint már említettem, kellene a szövetkezet, az értékesítés, a másik dolog, hogy hiányzik a legalább középfokú szakoktatás. Most a traktorok, kombájnok egyre modernebbek, és most az ember van jobban lemaradva, a tudomány hiányzik, hogy ezt tudjuk-e használni megfelelő módon.

Ahhoz, hogy az emberekben a szakmai, technikai jártasságok kialakuljanak, az azért késlekedik-e, mert hiányzik a tanulási hozzáállás, vagy nincs aki tanítsa őket?

A kényszer kezdte gerjeszteni a tanulást és a gépek beszerzését is, nincs munkaerő, egyre elterjedtebb lett, hogy a pityókát kombájnnal szedik, akkor ehhez

válogató gép is kell, az már kéri, hogy a raktárt kell modernizálni, tehát egyik gyúrja a másikat maga után. Tehát most már a tudomány szintje kezdi túlhaladni a dolgokat. Volt egy visszaesés, egy emelkedés, és ma már 70 százaléka a területnek magasabb szinten és racionálisan van művelve.

A szakemberek szerepe hol van ebben a történetben?

Nem úgy van, mint más szaktanácsadás akár bankszférával vagy topos munkánál, azt jól megfizetik. Ha én tanácsot adok – ez valamikor, valahol kialakult, hogy örvendünk, ha megkérdeznek – annak nincsen ára még. Nyugaton már vannak erre való irodák, és ha bebizonyítja, hogy az ő technológiája alapján 30 százalékkal nő a termés, akkor ő is kap valamit.

Úgy is fogalmazhatunk, hogy egy ilyen térségben az agrárjellegű szakmai tudásnak nincsen piaci értéke? Akkor működik, ha ingyenes szolgáltatásként fölvállalja a megyei hivatal…

Igen. Van amikor kértünk olyasmit, amit éreztünk, hogy ezt muszáj megcsinálják, ami összefügg az APIA-s támogatással. Például, ha a nitrát kezelést vagy trágyakezelést nem csinálod meg, nem kapsz támogatást. Akkor azért kértünk egy ilyen kurzusért 100-150 lejt.

Tekinthetjük egy innovációs korlátnak is akár, hogy a tudásra való nyitottság, a tudás piaci értéke kevésbé akar kialakulni. Ebben a helyzetben ki kell várni, amíg a helyzet rákényszeríti az agrárszereplőket arra, hogy technológiát váltsanak és tanuljanak?

Igen, azok a kis parcellák el kell tűnjenek, amelyek olyan keskenyek, hogy egy vegyszerező gép nem tud végig menni rajta. Vagy ha a szél éppen úgy fúj, akkor a szomszédját is megérinti. Tehát ezeket már kezdik belátni. Érdekes az is, hogy ez év kivételével volt három év, ami nem kedvezett a pityókának, megrostálta a termelőket, körülbelül 30 százaléka kiesett a termelőknek. Aki bírja marja, a többi meg csak annyit termel, hogy a családjának legyen.

Vannak pozitív kísérletek, túl vagyunk a mélyponton, és elindultak lassan a változások. Közben a világ egy kicsit ennél gyorsabban megy és türelmetlen. Mi az, amivel rá lehetne segíteni a térségi folyamatokra, feltéve, ha lenne erre jogi keret és pénz?

Hát szerintem ezt a kényszer fogja alakítani, hogy élelmiszerre nagy szükség van, mert a világ lakossága nagyon gyarapodik, és jön a vízhiány, az élelmiszer-

hiány. Ezek mind nagyobb dolgok lesznek. Azt hittük a hetvenes években, hogy a kőolajhiány fogja csődbe vinni a világot. Hát nem az fogja, hanem a víz- és élelmiszerhiány. Emiatt a mezőgazdaságban van a jövő, és lényeges, hogy a technológia, a magas szintű tudás minél hamarabb jusson el.

A középfokú agrárképzés erősítése lehet a továbblépés egyik módja?

Igen, mert jönnek a komoly gépek, és nincsen aki felüljön rájuk. Adott esetben a hozzá nem értés olyan hibát csinálhat, amire valakinek egy évi fizetése rámehet egy rossz gépkezelés miatt. És még egy dolgot észrevettem, hogy Nyugaton az átlag farmer annyira sem volt képzett, mint mi, sok mindent nem tudott, hogy mi van a dolgok mögött, hanem azt mondta, hogy én felhívom a növényvédős szakemberemet, megadja a receptet, és nem is törte a fejét azon, hogy most a növényben hogy van a tápanyag stb.

Van egy érdekes dolog ezzel a magas digitális technológiával is. Megyünk vidékre, van egy kolléga, fiatal, applikáció a telefonokon, és meglátunk egy gyomot, kezdünk gondolkodni, hogy ez most mi az és melyik családba tartozik. A kolléga lefényképezi a gyomot és kiadja a nevét. Igen ám, kiadja a nevét, de akkor nem is gondolkozik ő már többet, se az a család, hogy ez most milyen gyom, keresztes virágú, vagy fészkes virágú? Ez is egy példa arra, hogy ellustul az emberek egy része. A gépi tudáshoz kell a személyes tudás is. A termelők csoportjához pedig az intézményesített szakmai szolgáltatás.

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán

Könczei Csaba

Igazgató, Kovászna Megyei Mezőgazdasági Vezérigazgatóság

„Ha valaki valamit megvalósít, azt általában megosztja...”

A kollektív gazdaságok és az állami gazdaságok az 1989-es időszak előtt egy sor dologban képviseltek innovációt, ami 1990-ben eltűnt. Szakemberként hogyan látja, mi az, ami ebből kár volt, hogy eltűnt?

Ezek az innovációk az illető korszaknak megfelelő innovációk voltak. Most teljesen másokról beszélünk. Én ezt mindig úgy mondom mikor leülök a gazdákkal, hogy az akkori tervezhetőséget és tervszerűséget ha most legalább negyedére be tudnánk vinni a mostani mezőgazdaságunkba, akkor mi Európa vezető mezőgazdasági országa lehetnénk. Tehát én ezt így fogalmazom meg nagyon röviden. Az őszinteség az, hogy az egy erőltetett irányítású működési modell volt, amit az akkori kommunista párt ráerőltetett a mezőgazdasági egységekre, de bizony volt benne olyan komponens is, ami tényleg hasznára vált a mezőgazdasági fejlődésnek ebben a térségben, minden további nélkül. Volt olyan parancs, ami úgymond tényleg egy aberráció volt, de voltak tényleg olyan dolgok is, amit ha bevittél, akkor az egy pluszt hozott az egész mezőgazdasági termelési folyamatba. Nálunk kézenfekvő a krumplivetőmag termesztési zónában az a bizonyos zárt rendszer, amit úgy hívtak, hogy zárt zóna, ami Kézdivásárhely környékén vagy a Csíki Kísérleti Állomás körzetében volt. Annak megvolt egy tervszerű rendszere, hogy hogyan kísérletezzük, hogy tervezzük azt a vetőmag gumót, meg volt egy szabályzat vírus behurcolás szempontjából is például. Tehát az egy zárt zóna volt, oda nem szabadott semmilyen másféle krumplit behozni. Ez egy nagyon jó dolog volt, mert ennek a felszámolása vezetett oda, hogy most gyakorlatilag mi nem termesztünk vetőmagot például Kovászna megyében. Amit végzünk az nem vetőmagtermesztés igazából, hanem csak vetőmag multiplikálás, sokszorosítás. Ez például a legkézenfekvőbb dolog első kézből. A legelők kihasználása is szintén ilyen eset. Az akkori legelővállalat, ami létezett, ami gyakorlatilag a legelő kihasználhatóságának az optimalizálását biztosította. Egy másik olyan dolog, ami most jelen pillanatban probléma. Vannak legelőink, a lakótelepülésekhez közeli legelőkért verekedés van, de a magashegyi

legelők el vannak hanyagolva. Ezeket a dolgokat sokkal jobban lehetett működtetni abban a rendszerben, mint ahogyan ma működik ebben a mostani struktúrában.

Tulajdonképpen 1990-ben a nyitottság, az újítás és a szakmai tudás is kicsit háttérbe szorult amikor mindenki visszakapta a földeket?

A szakmai tudás mindenképpen, mert egy adott pillanatban az 1990-es évek elejétől a közepéig azt mondták azok akik visszakapták a tulajdonjogokat és tulajdonokat, hogy minek kell nekünk mérnök, mert „mi úgyis jobban tudjuk". Akkor történt egy visszalépés, mert az aki akkor visszakapta a téesz tulajdonokat, akkor ő a valamikori legjobb tudása szerint kezdte el újra a gazdálkodást. Visszalépés történt technológiában is, és akkor volt egy státusszimbólum, amire én azt mondtam, hogy az akkori gazdálkodás státusszimbóluma, hogy elől az erőgép, a traktor és utána kötve a szekér. Az én tapasztalataim szerint történt egy ilyen irányú visszalépés is. Az akkori szakember kollégáim – én akkor ugyanis még kezdő voltam – de azok a kollégáim eleget próbálták ezt a köztes időszakot katalizátorként felgyorsítani, de hát akkor a földosztásnál vagy a téesz szétosztásnál az akkori mérnököket szinte elüldözték, nem hogy meghallgatták volna. Ez bizony sokukban traumát okozott, sok idős szakemberben, veterán kollégában még mai napig is él ennek a periódusnak a kellemetlen emléke, hogy úgy egyszerűen fölöslegessé váltak, sőt az egész mérnöki szakmai tudás.

Térségi léptékben tulajdonképpen a technológiai tudás, a nyitottság, a figyelés is háttérbe szorult?

Igen, határozottan állítom, hogy ez így van, és ez igazából a '90-es évek végénél kezdett egy kicsit megfordulni. Akkor akik 1990-1991-ben visszakapták a dolgaikat, akkorra érett oda a gondolkodásmódjuk és a gazdálkodáshoz való viszonyulásmódjuk, hogy kezdtek kicsit jobban odafigyelni a vegyszerezésekre, kicsit közelebb kerültek az újabb technológiák. Akkor már kezdték behozni „second hand" gépeket, jobb minőségű gépek kezdtek megjelenni a gazdálkodó társadalomban. Ebben nagyon fontos szerepe volt legalábbis Kovászna megyében, de gondolom Hargita megyére is kihatott, a LAM Alapítványnak, a svájci képzéseknek. Ez azt jelentette, hogy évente két-három csoport is elment Svájcba ilyen féléves vagy több hónapos gyakorlati képzésre. Ez kicsit a '90-es évek végére ezt a folyamatot felgyorsította. Aztán a csatlakozás előtti 2004-2007-es periódus, amikor már lehetett pályázni, akkor onnan számítva indult el egy újabb fejezet a székelyföldi mezőgazdaságban.

A digitális lehetőségek, internet, levelezés stb. az ismeretszerzésben, tanulásban, tapasztalatszerzésben megnyitotakt egy sor új lehetőséget. Ebben a térségben az emberek személyes úton, tapasztalatok alapján próbálnak információra szert tenni? A digitális megoldások terén esetleg idegenkedés, távolságtartás van?

Ez nagyban függ a gazdák életkorától, meg gazdaságfüggő is szerintem. Az idősebb korosztály és kisebb gazdaságokban gazdálkodók nem annyira használják ki ezeket a digitális lehetőségeket. Esetleg egy idősebb farmer, de akinek jó nagy gazdasága van, és ő már szakmailag is esetleg képzettebb, az már igénybe veszi. A fiatal gazdák azok, akik határozottan igénybe veszik. 30-40 éves korig a fiatalabb gazdageneráció az minden további nélkül használja. A fiatal generációnál az első, hogy reggel felkel és telefonon megnézi, hogy milyen idő lesz. Ezt biztosra tudom, hogy lehet nem csak az aznapi, hanem a holnap, holnaputáni mezőgazdasági programját is az interneten megjelenő időjárás függvényében alakítja. Tanulás szempontjából is fontos, hiszen nagyon sokat informálódnak. Olyan site-okról küldenek cikkeket, amit még én sem tudok. Valahol felkutatják, úgy alakul a keresésük, hogy oda ráakadnak. A gépkihasználásban is az új modern gépeknél minden valamilyen szinten digitalizálva van. Akár egy vetőgépről beszélünk vagy egy műtrágyakiszóróról, akár egy szerves trágya kiszóróról, akár maga az erőgépről is. Biztos vagyok benne, hogy egy fiatal gazdálkodó, ha az erőgépen vagy bármelyik gépen egy hibakód jelenik meg, azt rögtön az interneten megnézi, hogy mi lehet tenni, mi lehet a probléma Ezt attól függetlenül teszi, hogy otthon esetleg megvan a kézikönyve, de azért ezek már nagyrészt mind fel vannak töltve az illető gépforgalmazók oldalára is akár. Az idősebb korosztály is azért nem olyan nagy mértékben, de kihasználja ezt a lehetőséget. Főként nagyobb gazdaságoknál, nálunk Kovászna megyében azért egy kicsit jobban jellemző, mint Hargita megyében. Farmmenedzsmenti programok, raktármenedzsmenti programok már nagyobb gazdaságokban simán léteznek és használják is. Példaértékű, ha csak a raktároknak a klímaberendezéseiket említjük, ugyanis most pályázatok alapján eléggé sokat építettünk Háromszéken, és azoknak a vezérlése egy számítógépes vezérlésű valami. Páratartalom, belsőhőmérséklet függvényében ő automatikusan rendezi az optimális klímát.

Ebben a dologban a korlátokat hol látja?

Én igazából nem is látok korlátokat. De ha erről beszélünk én inkább a szemléletet nevezném meg, visszatérve a korosztályos felosztásra. De ezt sem nevezném nagyon nagy korlátnak, talán inkább egy kis fenntartásnak. Én nem

látom azt, hogy egy profitot termelő gazdaság, ha kisebb, ha közepes, ha nagy, az anyagiak miatt elzárkózna az innovatív, digitalizált megoldások elől. Lehet, hogy az egyik hamarabb képes lesz rá, a másik csak idővel, de szerintem nem fognak ez elől elzárkózni kiváltképpen akkor, amikor megértik, hogy ennek gazdasági haszna is van az ők részükről.

Mindenkire rá van egyénileg bízva, hogy honnan szerzi az információt ezekről a digitális eszközökről, vagy vannak esetleg olyan tájékoztató fórumok ahol ezekről van szó?

A fórumokon szó esik róluk mindenféle képpen és ha másképpen nem, akkor a közösségi médián keresztül. Ha valaki valamit megvalósít, azt általában megosztja és akkor azt látják az emberek. Ha valami nagyon nagy pozitívum, még akár én is megosztom mint pozitív példát. Ha látok egy jó elgondolást, egy jól működő valamit, azt jó példa gyanánt promoválom, és nem csak én, hanem szerintem nagyon sokan.

Konkrét példákon keresztül, mint éghajlat, növényvédelem, ahol vannak országos információk érdemes-e, lehet-e regionális szolgáltatást kiépíteni, ami az információt térségspecifikussá vagy akár település specifikussá tudja tenni?

Én mindig annak a híve vagyok, hogy központúságról mindig minél több dolgot le kell hozni a térségre. Ha már így vesszük, maradva a meteorológiai szolgáltatásnál, akkor igen, lényegében a térségspecifikus dolgokat a térségbe kell megosztani, és a térségbe is kell kijuttatni az érdekeltekhez. Minél rövidebb és minél térségibb az ilyen irányú információ az csak segítene az embereknek

Lát olyan lehetőséget, hogy ki lehetne egy ilyen szolgáltatásnak a gazdája?

Ha ezt most levetítjük Kovászna és Hargita megyére, mindkét megyében van ez a bizonyos ADI, ami a közösségek közötti társulást jelenti. Én szerintem ez lehetne, mert ha ezt közpénzből el lehetne indítani szerintem jó dolog lenne.

A precíziós gépek igényét, a térségi fogadási felületet hogy látja?

Ezekhez egy bizonyos farmnagyság szükségeltetik akár gazdasági háttér szempontjából, akár terület szempontjából. Én úgy gondolom, hogy legalábbis Kovászna megyében van lehetősége, talán nagyobb is, mint Hargita megyében. Azt gondolom, hogy Kovászna megye szerencsés helyzetben van, mert nálunk találkozik a

nagyüzemi mezőgazdaság lehetősége a kis családi gazdasági, vagy picit nagyobb gazdasági dolgokkal, és eléggé egyensúlyban vannak. Amióta én ezt a pozíciót betöltöm, mindig arra törekedtem, hogy ez a két rész maradjon egyensúlyba és egyáltalán ne is vessék egymásra a vizes lepedőt, hogy most melyik jobb, melyik nem jobb. Ez volt például az adórendszerrel is, hogy mondták a „nagyok", hogy a „kicsik" nem adóznak és akkor konkurencia, de nem lojális konkurencia. Utána meg volt olyan, hogy a „kicsik" mondták, hogy a „nagyok" minden pályázatot lenyúlnak meg ilyenek. Ez meg volt, és mai napig is van valamilyen szinten. Én azt próbáltam, hogy ez a két réteg között valamilyen szinten tartsak egyensúlyt, ami többé, kevésbé sikerül is. Azt mondom, hogy Székelyföldön is van jövője ennek a precíziós mezőgazdálkodásnak, és amit Miklós Ervin képvisel, annak egyértelműen van jogosultsága Székelyföldön is, még az ilyen struktúra mellett is. Mindig meg kell találja egymást a kereslet és a kínálat. Annak aki felhasználhatná, el kell jöjjön az az időszak, amikor ő belátja azt, hogy „erre nekem szükségem van és ezt fel kell használjam". A kínálat mindig megelőzi ezt a szükségletet, és akkor persze a kínálatok között mindig van egy nyomás, de azért ez időben egy folyamat. Egy folyamat ugyanis amíg az illető gazda, farmer rájön, hogy neki olyan szükségletei vannak, hogy ezt ő be kell vezesse a tevékenységébe. Ez környezetvédelmi szempontból is fontos lehet. Sajnos most még a környezetvédelem a gazdák körében nem prioritás.

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán

Becze István

Elnök, Székely Gazdaszervezetek Egyesülete

„A digitalizáció megkerülhetetlen…”

Volt néhány kísérlet a térségben, a Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány kezdeményezésére gondolok és másokra is, amelyek az agrárinnováció és a precíziós gazdálkodás prezentációjára irányultak. Fontosak voltak-e ezek, célszerű-e így kezdeni ebben a térségben az agrárágazat innovációjával kapcsolatos szakmai tematizációt?

Igen, hát nekünk az a nagy szerencsénk székelyföldi gazdáknak, illetve gazdaszervezeteknek, hogy az anyaország nagyon jó helyzetben van az agrárdigitalizáció tekintetében. Az egész IT fejlesztés és az ilyen irányú fejlesztés az agrárium digitalizációját jelenti… nekem az a meglátásom, hogy Magyarországon ez a fejlesztési ágazat egy nagyon komoly pozíciót foglal el. Most februárban ott voltunk egy csapattal, a falugazdászokkal a PREGA-n, láttuk azt, hogy nemzetközi szintű szakembereket sorakoztattak fel, és kormányzati részről is, illetve az Agrárkamara részéről is olyan szintű odaállás van ebben a történetben, amely arra predesztinálja az egész magyar agráriumot, hogy éllovas legyen ebben a történetben.

Digitális agrárstratégia is készült…

Igen, aminek valamilyen szintű határon túli része is van. Most mi azt kell megnézzük, hogy mi hogyan tudunk ezekre a jó irányokra rácsatlakozni. Sokan azt hiszik, hogy a digitalizáció, meg egyáltalán a modernizáció az agráriumban csak a nagy ipari gazdaságokat érinti és érintheti, mert ott éri meg a nagy beruházás. De nekem az a véleményem, hogy a kisgazdaságok szintjén is meg kell találnunk azokat a lehetőségeket, amelyek versenyképessé, hatékonyabbá tudják tenni a kisgazdaságokat. Csak példaként említem, az alcsíki gazdákat összehívtuk, a pityókatermelőket, akik a mi szintünkön nagyok, de nemzetközi szinten kicsikék. Ha összefog 50-100 ilyen gazda és azt mondja, hogy közösen van 2-3 ezer hektár, akár pityóka, miről beszélnek, akkor az már egy akkora lépték, hogy ilyen fejlesztés tekintetében is számottevő. Az ilyen fejlesztés belátható időn belül megtérül és nagyon jó profitot tud hozni a gazdáknak. Mondjak példát: hogy ha folyamatosan méréseket végeznének, hogy a növényvédő szereknek a hatását lemérjék, hogy

igen, az a forgalmazó aki kiadja, az a gyártó, aki azt mondja, hogy 14 napra garantálja a védelmet és közben 7-8 napon belül már kimegy… és ha ezt mérésekkel tudnánk bizonyítani, akkor egyértelmű, hogy egyszerre több gazda nevében fel tudnánk lépni ilyen tekintetben, és akkor akár ezeknek az inputoknak az árában nagyon komolyan belejátszana. Nem beszélve arról, hogy most hát egységesen egy bizonyos növénytáblára rátesznek mindent, közben pontosan lehetne lemérni négyzetméterekre, hogy hol, pontosan milyen és mennyi növényvédő szer kell, egészen más lenne a lépték. De ugyan úgy az állattenyésztésnél is, most már több település gondolkodik azon, hogy úgy segítse a kisgazdákat, hogy a faluvégén egy fejőházat építenek, ahol közös fejés zajlik, és például ezekkel az új technológiákkal meg lehetne úgy oldani, hogy naponta minden tehénnek lemérni külön-külön, hogy mennyi tejet adott. Ezek a fejőrobotok be tudják programozni, és az mutatja az abrakot, meg mindenfélét. Egy sor olyan technika van, amit kisgazdákként is nagyon hatékonyan lehetne használni és mi ebben vagyunk érdekeltek, hogy ezt a folyamatot segítsük, hogy ne mindig a különböző irányok után szaladjunk.

Nagy előnyt jelent a magyarországi agrárium fejlettebb volta, és ez tudástranszferre, technológiatranszferre nyújt lehetőséget. Itteni szemszögből nézve hogyan látod a korlátokat. Ezek lehetnek anyagi jellegűek, a szervezettség, a mentalitás…

Mind a három szinten lehet korlátról beszélni. Mi a szaktanácsadással próbálunk hozzájárulni a székelyföldi mezőgazdaság sikeréhez, és ilyen tekintetben próbálunk egy online felületet létrehozni. Most az a kérdésünk, mint mindig, hogy vajon a gazdák hány százaléka az, aki okostelefont használ, digitálisan írástudó és ezt próbáljuk most felmérni, és valamilyen szinten visszaigazolást kapni, hogy lesze ennyi gazda, aki használja a technológiákat. Ez mentalitásbeli kérdés is. Most az elmúlt hónapokban nagyon sok fórumot szerveztünk, és öröm volt látni, hogy nagy sok fiatal gazda volt ezeken a fórumokon. Fiatal gazdára az ilyen 50 év alatti gazdákra gondolunk.

Új generáció., akik nem a régi minta szerint gondolkodnak?

Igen. Aki érti már ezeket a dolgokat, és én azt gondolom, hogy nagy esélye van annak, hogy a következő 15 évben egy komoly generációváltás menjen végbe a mezőgazdaságban is. Hogyha a fiataloknak nem tudunk megmutatni ilyen új technológiákat, nem tudjuk vonzóbbá tenni, akkor kevesebben fognak mezőgazdaságban dolgozni. Most ha elvisszük egy kiállításra, látják, hogy milyenek a legújabb

traktorok. Olyan IT technológiával vannak felszerelve, hogy az nem igaz, és ez érdekes tud lenni számukra. A mezőgazdaságnak minden vetületét, a támogatási rendszerektől kezdve mindent lehet számítógépesíteni, az okostelefonba vinni...

A személyes tapasztalatszerzés ebben mennyire fontos?

Szerintem fontos lenne, hogy már az oktatás szintjén, középiskola szintjén, meg már a gyerekek szintjén megmutatni, hogy azért a mostani mezőgazdaság nem az, mint ami ezelőtt 50 évvel volt. Tehát hogy kicsit a gumicsizmás, nagyon-nagyon negatív képről kell elmozdítani abba az irányba, hogy ez lehet egy szép tevékenység, modern, az okostelefonra is ebben a tevékenységben nagyon nagy szükség van. Azt gondolom, hogy itt a mentalitás szintjén a fiataloknál, gyerekeknél lenne fontos kezdeni, és ezáltal is kicsit hozzájárulni ahhoz, hogy a szektornak az utánpótlásában az a nagy hiány megszűnjön, ami ma még tapasztalható. Most az, hogy mennyire lesz ehhez pénz? Én azt látom, hogy a következő közös **európai agrárpolitika nagyon nagy hangsúlyt fektet a digitalizációra, mert megkerül**hetetlen, és gondolom, hogy a fejlesztéseknél ez plusz pontot jelent majd. Vagy a területalapú támogatásoknál jelent valamit. Biztos, hogy ez jelent valamit, mindig kell önrész, ez egyértelmű. Minél többen használják, annál olcsóbb tud lenni ez a technológia.

Fontos kérdés a közösségi szerveződések helyzete. Rá lehet-e őket beszélni, hogy forrásaikból ilyesmire is beruházzanak? Jónak látják-e, hogy ilyesmibe ruházzanak be?

A nyers számok meggyőzőek tudnak lenni. Össze lehet adni, ki lehet vonni, hogy nagyon-nagyon komoly összegeket lehet megspórolni, ha ilyen beruházásokat vállalnak, mert azzal, hogy pontosan méréseket végeznek, illetve hatékonyabban, gazdaságosabban tudnak termelni, rengeteget lehet megtakarítani. Nem beszélve arról, hogy a biotechnológiában is sokkal hatékonyabban lehet előbbre lépni.

Milyen a romániai országos kontextus ebből a szempontból?

Romániában az történik, hogy a benti vidékeken, Románia déli részén és a Bánságban is nagy gazdaságok vannak kialakítva. Az történik, hogy a kormány erről beszél, mert az EU előírja, és a gyakorlatban a nagygazdaságok meg tudják maguk is finanszírozni, mert akinek van 5 ezer, 10 ezer hektár területe, egyértelmű, hogy érdekelt benne, és le is vannak szerződve valamilyen szakcéggel. És az is

érdekes, hogy éppen egy magyar cég az, aki lassan piacvezető lesz ebben a történetben Romániában, de viszont az, hogy a mi vidékünkön hogy lehet kisgazdaságokkal rákapcsolódni ez egy nagyon komoly szakmai kihívás számunkra, és azt gondolom, hogy mindenki számára, hogy ne maradjunk le ebben a történetben.

Országos koncepció még nem igazán állt össze, hogy mi történjen a kisebb gazdaságok digitalizációjával?

Nem, nem. Nagyon kényelmes helyzetben van a minisztérium, mert több ilyen nagy mezőgazdasági konszern van, amelyek gazdasági megfontolásból már régen döntöttek valamelyik agrár IT cég mellett, beruházásokat végeztek, és működik a dolog. Az, hogy a kicsik hogyan tudnak felsorakozni? Én nem látom, hogy ez országosan prioritás lett volna, ezt nekünk kell kiharcolni, illetve megtalálni azokat a módokat, ahogyan hozzá tudunk kapcsolódni. Ami fontos történés az az, hogy Hargita megye az a hely, ahol az elektronikus agrár regiszter legelőször bevezetésre került. Ez azért fontos, hogy egy gombnyomással tudjunk pontos adatot kapni arról, hogy pontosan bizonyos kultúrából mennyi van, és bizonyos állatfajtából mennyi van. Ezek a rendszerek legyenek összekapcsolva a kataszterrel, az APIA-val, hogy ne kelljen azzal foglalkozni, hogy papíron összeadogatjuk. Korábban bármilyen adat kellett, kb. a megyében 100 ember azon dolgozott egy hétig, hogy számolta, hogy a megyében hány tehén van stb. Most az elektronikus rendszerben, regiszterben ezt egy gombnyomással meg lehet tudni. Ezek mind nagyon-nagyon fontos dolgok, segítik a folyamatot.

Érdemes-e, lehet-e, és jó lenne-e azon gondolkodni, hogy akár közpénzből vagy közösségi erőforrásokból itt a térségbe olyan szolgáltatást kiépíteni, ami nem feltétlenül üzleti alapon működik, például talajvizsgálat, kártevő előrejelzés, időjárás előrejelzés… Olyan digitális alapon működő szolgáltatások, amelyeket igénybe vehetnek az érdekeltek, nem feltétlenül ingyen…

Egyértelmű, hogy az a gazda, aki versenyképes akar lenni az folyamatosan azon dolgozik, hogy tudjon rákapcsolódni ilyen rendszerekre, és az hogy önkormányzati szinten mennyire tudunk ezekben résztvenni, mondjuk az önkormányzatok mennyire tudnak ezekben résztvenni ez kérdés. Most próbáljuk Kovászna megyét és Maros megyét erre fele biztatni, hogy egy ilyen rendszert kialakítani, legalább az elektronikus agrárregiszter rendszert…legalább az legyen rendben, ne papíralapon menjen. Napirenden van egy ilyen labor koncepció az Egyetemmel, éppen a Sapientia Egyetemmel, mert ahhoz, hogy folyamatosan a minőséget leheS-

sen biztosítani, időközönként kellene véletlenszerű vizsgálat. Földmérő meg más eszközök beszerzését most az Agrárkamarával közösen próbáljuk megoldani. Az online tanácsadási rendszer is egy sor dolgot fog tudni. Most az, hogy ennek hol lesz az a szintje amit mi saját pályázati forrásból meg tudunk teremteni, és hol lesz az a szint, hogy akkor a gazdák regisztráljanak és akár költségtérítéses formában vegyenek részt benne, ez kifog alakulni. Tehát van egy elég komplex feladat, aztán hogy meddig fogunk elérni, mi lesz a vége ez kérdés, ugyan úgy az is, hogy meddig fog ez a digitális fejlődés elérni… Én azt látom, hogy a digitalizációra azért lesznek nyitottak az emberek, mert a munkaerő, a fizikai munkaerő egyre elérhetetlenebb. Muszáj lesz mindenféle olyan rendszereket, gépeket bevezetni, amivel munkaerőt tudnak kiváltani. Ahol gépekkel lehet a munkát elvégezni, ott a változás elkerülhetetlen lesz.

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán

Orbán Miklós

Elnök, Kovászna Megyei Fiatal Gazdák Egyesülete

„Arra kellene rábírni a gazdákat, hogy alkalmazásokat használjanak…”

A digitalizáció egy sor lehetőséget kínál azok számára is, akik az agrárium területén dolgoznak. Az Ön tapasztalatai szerint az agrárium szereplői Háromszéken mennyire nyitottak az ismeretszerzés, tanulás új formáira?

Van rálátásom, és tapasztalatom is, mert amikor több mint 10 éve hazatértem az egyetemről, hoztam magammal egyfajta más szemléletet. Magyarországon, Gödöllőn végeztem, de amúgy is olyan típusú vagyok, aki szereti az új dolgokat, és ennyi év elteltével nem sok változást látok jó irányba olyan szinten, hogy nem tudjuk rávenni a gazdákat, hogy használják az Internetet. Használgatják este, otthon, az e-maileket nézik két napban egyszer. Most különböző csoportokat hoztunk létre (Facebook, WhatsApp, stb.) mindenféle eseményre, de nem működik. Folyamatosan, ha kérnek tőlem valamit azzal kapcsolatban, hogy hányan lesznek az eseményen, kiküldted-e e-mailen, stb. mindig kell mondjam szakmán kívülieknek, vagy szervezőknek, hogy fel kell hívni az embereket. Mondom, ha akarjátok, hogy legyen ott 50 ember, fel kell hívni, és legalább kétszer kell felhívni. Hiába küldjük ki a meghívókat, megnézik (én látom, hogy ki nézi meg, s mikor nézi meg). Tehát az a tapasztalat, hogy ad hoc nézik meg. Sajnálom, hogy nem használják.

Ha korlátokban gondolkodunk, akkor mit lehet megemlíteni? Inkább a régi szokásokat, mentalitást, ismerethiányt, újtól való tartózkodást?

Minden benne van. Fiatalokról beszélek, a Háromszéki Ifjú Gazdák Szövetségének az alapítója vagyok, s már lassan át kellene adnom másnak is a funkciót, és ott csak fiatalokkal indítottam, és úgy hozta a sors, hogy inkább a nagyobbakkal társultunk, akik fejlődőképesek. Tehát róluk beszélek, 35-40-es korosztályról, nem az idősebbekről. Nehezen működik. S ez szorosan kapcsolódik az agrár digitalizációhoz is.

Az internet az ismeretszerzés és tanulás mellett a hálózatépítésre is alkalmas. Ezzel kapcsolatban is lát tartózkodást?

Nagyon alacsony az aktivitás. Háromszékről 10 személyt tudnék mondani, aki aktív, esetleg hozzászól szakmai oldalakon, vagy letölt anyagokat, például egy vegyszernek a leírását.

De gondolom azért információszerzésre használják az internetet, ha saját maguk megmutatására nem is. Például arra, hogy utána nézzenek egy növényvédő szernek.

Még mindig a telefon, 90%-ban a telefon. Felhívják a vegyszerforgalmazót, ők is sok bemutatót tartanak. S akkor visszahívják, abban jobban megbíznak.

A tévéműsoroknak, rádióműsoroknak, vagy újságoknak valamiféle hatását tapasztalja?

Az újságot olvassák. S akkor rátérhetünk a kisebb gazdákra is, akiknek több idejük, türelmük van. Itt be van járatva a falugazdász Bokor Gábornak a keddi rovata, a Háromszékben. Az népszerű, azt figyelik. Oda bármit lehet közölni, mert az biztosan eljut hozzájuk. A Székely Hírmondónak van még rovata. Így hogy tévénézés, meg rádióhallgatás még az idősebbek körében elterjedtebb. Például vasárnap van a Viaţa Satului műsor, amit szeretnek. Szerintem egy heti, vagy havi, magyar kiadvány nem ártana itt Háromszéken, amiről már nagyon régóta beszélünk. Szerintem az menne, meg is van rá az eszközünk, hogy promováljuk. Erre nagyobb fogadófelület van, mint az internetes dolgokra. De a kettő nem zárja ki egymást.

Mi a véleménye az elektronikus hírlevél formáról?

Szerintem kiveszett. Én például nem olvasom, nekem spam. Őszinte vagyok, biztosan nem fognak hírlevelet olvasni, mert nem is nézik meg, vagy ritkábban nézik az e-mailt.

Ha lenne rá erőforrás, a digitális technológiák által biztosított lehetőségekből mit volna jó hasznosítani a hálózatépítésben, ismeretszerzésben, oktatásban?

Nehéz kérdés, hogy mi az, ami jó lenne. Talán az okostelefonok, a különböző alkalmazások hasznosítása fele lehetne elindulni. Például térségi időjárással kapcsolatban. Rengetegen rendelkeznek modern traktorokkal. Jómagam is tudatosan

választottam olyant, amibe már önkormányzó mód is van. Tehát GPS-szel működik. Valahol én ezt látom, hogy erre kellene rávezetni őket. S persze akkor már használnák a telefont is. Tartottam én is konferenciát, ismerjük Miklós Ervint, de csak egy-két farmra sikerült beültetni a fejlettebb technológiát, egy farmmenedzsment programot. Jó lett volna, ha legalább azt elérjük, hogy GPS-szel permeteznek, mert képesek volnának rá. Traktorvásárlásra 90%-os pályázatok voltak, 10%-os önrésszel, s a legjobbakat vették, még akkor is, ha nem tudták, hogy mire lehet használni. Olyan gépeik vannak, hogy egy lépésre vannak attól, hogy telefonon ellenőrizni lehessen, hogy ki merre van, vagy adatokat lehetne gyűjteni. Valahogy arra kellene rábírni őket, hogy alkalmazásokat használjanak. Vagy legalább hasznosítsák azokat az adatokat, amiket rögzített a traktor. S még ezen kívül sok más lehetőség van. Nagyon fontos volna, ha ezeknek a tudatosítását elérnénk.

Erre milyen módszerek jöhetnének számításba ebben a térségben?

A tanulmányi utakat jónak látom, például kivinni őket egy PREGA konferenciára, Budapestre, ahol agrár digitalizációról van szó. Lassacskán lehetne haladni, lépésről lépésre. De jelenleg egy-két emberről van szó, aki mer lépni, bármiről beszélünk. Tehát már az nagy előny volna, ha használnának egy mezőgazdasággal kapcsolatos alkalmazást a telefonon, amire bejönnének a traktor adatok. A kisebb gazdák boldogulnak. Én azokat búsulom, akiknek több millió eurós gépparkjuk van, és nem használják ki. Egyetértenek azzal, hogy hasznos egy ilyen farmmenedzsment programban követni a dolgokat, de a traktoristák nem mernek hozzányúlni a képernyőhöz, aki nem ért hozzá, az valakit kell alkalmazzon, és akkor ott vannak a bizalmi kérdések is, és így tovább. Tehát ilyen jellegű akadályok is vannak.

A termékmegjelenítésre a digitális eszközök többféle lehetőséget nyújtanak. Erre mekkora nyitottság van?

Négy integrált, élelmiszerlánc létrehozásra volt kiírás, gyakorlatilag a termeléstől a promoválásig, 100.000 Eurós projekt. Mi négy ilyent valósítottunk meg. Például a cloc.ro egy weboldal, egy projekt része, ahol online is lehet vásárolni. Itt hagyományos termékeket promováltunk. Van egy projekt hagyományos termékekre, egy tejre és most a mézeseknek is készítettünk egyet. Ezek mind olyan kezdeményezések voltak, hogy ők megkapták az anyagot, egy évig promováltuk a termékeket kisfilmmel, led-es pannókkal, rádió spottokkal, s mindennel, amit csak el lehet képzelni. Rajtuk múlik, hogy mindezt hogyan viszik tovább. Erre van igény.

Ha négyen-öten összeállnak, akkor vannak ilyen lehetőségek. Vannak kezdeményezők is. Mi most fő pályázóként megválasztottuk a partnereket. A mézeseknek is azt mondtam, hogy náluk látok potenciált. Például négy-öt barát összeáll, azt mondják, hogy ebből megcsinálják a weboldalt, csomagolóanyagot vásárolnak, elkezdenek egységesen csomagolni, összegyűjtik a mézet. Mondtam nekik, hogy ha ügyesek, akkor ezt lehet vinni, a pályázat 100.000 Eurót biztosít a kezdéshez. Ebben promoválás, brand, minden benne van. Az ilyen dolgokra látok lehetőséget, jó kezdeményezéseket. Ilyen kisebb csoportokban lehetne. Nagyobb szinten a szövetkezeteket látom mozgatórugóként, és erőként, akik pályázni is tudnak.

Mi a véleménye a Kovászna megyei agrártermelők digitális megjelenéséről? Vannak-e ilyen kezdeményezések?

Igen, a nagyobbaknak már van online felületük. Én ezeket az EU-s pénzeket látom jó lehetőségnek, így tudnának elindulni. Nem hiszem, hogy volna olyan agrártermelő, aki 50-60.000 eurót önerőből tudna ilyen célra fordítani. Viszont fontosnak tartom, és érdeklődnek is. Meg kell ragadni az ilyen lehetőségeket, s ez nekünk is egy cél, hogy minél többet hangoztassuk.

Az Agrosic akkor ebben az értelemben közügyet vállal fel.

Igen, ezért mondtam, hogy most négy szegmenst megcéloztunk, négy pályázat révén, amiből kettő tej, egy hagyományos termék (kürtöskalács és házikenyér), illetve méz, de nem zárok ki más irányokat sem. Itt annyira nincsenek elterjedve ezek a szörpösök, gyümölcsösök, zöldségesek, de van négy-öt olyan ezen a területen is, akinek meg tudjuk fogni a kezét.

Az agrárinnovációhoz kapcsolódó változásokat középfokú vagy felsőfokú képzésbe már be lehetne vezetni, vagy még korai?

Egyetemi szintre egyértelműen igen. Középfokra is, de hová? Kevesebb lehetőséget látok, de van itt Háromszéken is mezőgazdasági szakközépiskola, ahová bevinném. Tehát középiskolába, szakiskolába, egyetemre föltétlenül bevinném. Az agrárdigitalizáció, agrárinnováció kötelező tantárgy kellene legyen minden szinten. Ez nem jön, hanem ebben vagyunk benne, és az a jó, ha nem egy 25 éves holland technológiát veszünk át, hanem a mában élünk. Tehát most, 2019-es IT-s dolgokat át lehet venni, be lehet bevezetni Székelyföldön, legyen az marketing eszköz,

szoftver vagy hardver. Ott vagy, tudod tartani a lépést. Volt, aki pályázott, tehát ott lehet lenni a körforgásban, csak ne legyen késő. Most nagyon gyorsan halad a technológiai fejlődés. E-mailekről beszélünk, amikor jön az 5G. Magyarországon például tudatosabb tervek kapcsolódnak ehhez is. Jó volna, ha ebben az országban is volna egy erre vonatkozó program. De jelenleg, ennek hiányában, itt helyben kell próbálkozzunk, s az EU-s forrásokat kihasználnunk, amikor vannak.

Köszönjük a beszélgetést!

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán, Sárosi-Blága Ágnes

Mátéffy Mária

Igazgató, Csík LEADER Egyesület

„Ha nincs innováció, akkor nem lesz együttműködés...”

A Csík LEADER Egyesület vezetőjeként több szereplőt ismersz az agrárium területén. Mi a véleményed az innovatív gazdálkodókról? Milyen területeken látszik a másság, illetve az azonosság a hagyományos családi gazdaságokhoz viszonyítva?

Van különbség, biztosan van különbség azok között, akik nyitottságot mutatnak az újítások, a térségünkbe behozott eljárások, gyakorlatok iránt, illetve akik konzervatívak. Itt elsősorban azt emelném ki, hogy a mezőgazdaságban, és főleg az állattenyésztésben, a szarvasmarha tenyésztés kapcsán van egy ilyen tendencia, hogy új fajtákat hoznak be. A közbeszédben már a ’90-es évektől fontos téma az, hogy sok a térségben a legelő, ki kellene használni ezt az adottságot, erőforrást, és az, hogy húsmarhákra van szükség. Ezt nagyon sokáig hangoztatták. Elindult két irány: az ősi fajták, valamint a kimondottan kitenyésztett, szelekció által nemesített fajták iránya (például az Angus marha). Az állattenyésztésben van egy ilyen nyitottság. Van fiatal gazdánk is, aki ezzel foglalkozik. Ha én csak most az ő profiljáról beszélek, akkor azt tudom mondani, hogy tanult, forrásszerzésben is jártas, ügyeskedő, gazdahálózatban is részt vesz. Ahová megyünk, ő mindenhol ott van, tehát látszik rajta egy ilyen nyitottság, és viszonylag hamar meg tudta valósítani a pályázatát is.

Úgy látod, hogy az innovatív szereplőknél megjelenik az, hogy a magatartásuk egésze újszerű?

Igen. Nem tudom arányaiban meghatározni, de többen vannak olyanok, akik külföldről tértek haza. Ők hoznak magukkal egy nagyobb teherbírást és vállalást. Tehát többet hajlandók bevállalni, ha támogatáshoz juthatnak. Megtapasztalták a másfajta technológiát, és nagy önbizalommal jönnek haza. Olyan is jött hozzánk, aki szintén külföldről jött haza, és egészen új technológiát hozott, például a háztartási és a kertből származó hulladék feldolgozásában. Ez a technológia hő által, akár egy hónap alatt humusszá alakítja a háztartási hulladékot. Az illető

megkeresett bennünket azzal, hogy őt egy nagyobb, térségi összefogás érdekli. És egy egyszerű, szenttamási emberről van szó, aki azt szeretné, ha mi abban segítenénk, hogy egy ilyen hálózatot hozzon létre. Kilenc éve Svájcban dolgozik, ezt csinálja és szeretné, ha itt is megvalósulna. Megkeresett bennünket, tehát azt is tudja, hogy a LEADER-nél kell keresni a támogatást ilyen hálózatszerű projekt megvalósítására. A kászoniak megkerestek egy olyan projektötlettel is, hogy szigetelőanyagnak szeretnék feldolgozni a gyapjút. Ez is egy újdonság, és nagyon fontos lenne, mert jelenleg a gazdák örvendenek, ha banikért elviszik a mosatlan gyapjút. Akkor a villanypásztor használata most már nagyon elterjedt. Ezelőtt 10 évvel csak esetleg távolról ismerték, hogy például Ausztriában van villanypásztor. Ma már ezt bárki, akármelyik gazda fel tudja szerelni, elérhetővé vált. Géphasználatban az ellátottság is nőtt az utóbbi időben. Komplexebb gépeket is vásárolnak. Nem csak az van, hogy traktor kell mindenkinek. Még a közös géphasználat terén látok egy kis szkeptikus hozzáállást, de már például vágóhíd közös használatára van nyitottság. Jelenleg egy olyan együttműködésen dolgozunk egy pályázat keretén belül, ahol több száz gazdát fogtak össze, és aláírták az együttműködési szerződést. Tehát azt lehet mondani, hogy mind az állattenyésztésben, mind a növénytermesztésben van egyfajta nyitottság az innovációra.

Nagyon érdekesek ezek a példák abból a szempontból, hogy a LEADER iroda innovatív kezdeményezések találkozóhelye is ebben az értelemben, mert ha jól értettem, ha valakinek van egy jó ötlete, akkor az ötlet és a forrásigény alapján hozzátok is fordulhat.

Nem szorosan a mezőgazdasághoz, de a legelők és kaszálók takarításához kapcsolódik egy olyan pályázatunk, ahol azoknak a gazdáknak, akik nem képesek rendben tartani a legelőjüket, ahhoz, hogy a támogatást megkaphassák, igénybe vehetik az erre a célra létrejött egy szociális vállalkozás szolgáltatásait. Egy következő lépés, hogy a társadalmi vállalkozás áttért arra, hogy a legelőtakarításból származó hulladékot faaprítékként felhasználják fűtésre. Ebben is nagy nyitottság van, tehát sokan meglátogatják, megkérdezik miről van szó. Volt olyan pályázat, amely a giliszták segítségével komposztkészítéssel foglalkozott. Senki pályázata után annyit nem érdeklődtek, mint a „gilisztás" pályázat után. Az egy nagy innováció volt, és tovább lehetett volna fejleszteni. A pályázó szerette volna, ha egy utcaszerződéssel a háztartási hulladék és az állattenyésztésből származó trágya a mai környezetkárosító eljárástól eltérő módon, érett komposzt formájában kerül a földekre. Ez lett volna egy továbbgondolása a korábbi pályázatnak.

Ezek a példák azt jelzik, hogy az innováció valahol az együttműködést és a hálózatosodást is generálja.

Abszolút. Ha nincs innováció, akkor nem lesz, pontosabban nem tud lenni együttműködés, nem kelti fel annyira a felek figyelmét az együttműködésre. Tehát kell oda egy csillogó gyöngy, ami az innováció, s amiben az együttműködő felek azt érzik, hogy ők különbek lesznek a másik falunál. Van egy ilyen egészséges versengés.

A digitalizáció általában összekapcsolódik-e ezeknek az embereknek a tevékenységével? A tevékenységekben kezdenek-e megjelenni a digitális technológiák, az internethasználat?

Igen, hogy ha most csak a gépesítést vesszük, mondtam, hogy nem csak az alapgépeket vásárolják, hanem egyre okosabb gépeket is. De ez már közelít ahhoz, hogy például használják a saját gazdaságukban az Internet időjárás előrejelzéseit. Biztos, hogy van egy olyan réteg, amely erre a célra rendszeresen használja az internetet. A támogatásokkal kapcsolatos információkat is többnyire Interneten szerzik. Bár még mindig nagyon fontosak a személyközi kapcsolatok, a példakövetés is. De már hívják fel a LEADER irodát olyanok is, akik azt mondják, hogy egyszerűen látták az Interneten, hogy volt egy ilyen támogatásunk, megkérdezik, hogy lesz-e még, stb. Most a fiatalok már sokkal nyitottabbak, jobban ismerik a jogaikat, illetve azt, hogy ha szépen köszönnek, bárhol kiszolgálják őket. Ez egy előrelépés ebből a szempontból. Na, de visszatérve a témára, az Internet segítségével egyre többen szereznek információkat. a támogatási lehetőségekről, területalapú támogatásokról, szabályozásokról, eljárásokról. Emellett egyéb Facebook-os információkat is használnak, mint például azt, hogy hol lesz vásár, hová lehet elmenni értékesíteni. Nagyon sokan használják az internetes megrendelést. Tehát sajtot lehet vásárolni, Interneten megrendelhető, és szombaton a piacon át lehet venni. Egyre elterjedtebb, inkább a fiatalok körében, de van egy ilyen irányzat.

Van tapasztalatod arról, hogy ezek az innovatív szereplők használják-e az Internetet, a digitális felületeket tanulásra, problémamegoldásra, növényvédelmi kérdések kezelésére, szakmai információszerzésre?

Itt is két irányzat van. Van aki azt szeretné megtudni, melyik a műtrágya vagy permetezőszer a leghatékonyabb, míg a másik azt szeretné megtudni, hogy hogyan tudna egészségesebben termelni. Az egyik irányban a mennyiség, a másikban pedig a minőség növelése a fontosabb. Az Internet mindkettőre kínál lehetőséget.

Szerintem az egészségesebb termelés iránt érdeklődők főként onnan szerzik az információkat. Akár tapasztalatszerzésként elmennek farmlátogatásokra is, de ezzel kapcsolatban is az információt az Interneten szerzik meg. A személyes kapcsolatok is fontosak, de az információkat a digitális felületekről is meg lehet szerezni. Most már nem olyan egyszerű átverni az embereket például a vegyszerekkel kapcsolatban sem, mert utána tudnak nézni akár idegen nyelven is. Egyre többen beszélnek idegen nyelvet.

Az elmondottak alapján nyilvánvaló, hogy a digitális kínálatokat információszerzésre, kapcsolatépítésre használják leginkább ezek a szereplők, viszont a digitális felületek lehetőséget adnak tartalomgyártásra is. Például arra, hogy a termelők megmutassák magukat, a termékeiket. Tehát nem csak a passzív felhasználói szerepre, hanem az aktív tartalomgyártásra is. Ezen a területen tapasztalatod szerint mutatkozik-e nyitottság?

Szerintem viszonylag kevesebben vannak azok, akik egyénileg nyitottak erre, viszont, ha egy egyesület fiókjába bekerülnek (mint például a Sajtkészítők Egyesülete), és ezt a folyamatot valaki generálja, már más a helyzet. Egyénileg is vannak olyanok, akik létrehoznak egy felületet és azon reklámoznak. Vagy megfizetik ezt, vagy egyénileg is képesek rá. De a falusi turizmusban, a mezőgazdasági termékek értékesítésében is inkább az jellemző, hogy csatlakoznak valahová, ahol biztosítják a marketing tevékenységet. Szerintem ezért ilyen népszerű a Székely Termékhez való csatlakozás is. Az értékesítés szempontjából azt gondolom, hogy sokkal nagyobb a hajlandóság az együttműködésre, mint a termelésben. A termelésben inkább egyénileg szeretnek dolgozni, de az értékesítésben minden lehetőséget megragadnak, hogy vásárokon vehessenek részt, vagy hogy a termékeiket népszerűsítsék.

Ez egy nagyon fontos kérdéshez vezet, amit szeretnék megfogalmazni. Az, hogy egy termelő szakmai információt is szerezzen, termeljen is, a piacot is szervezze meg, és saját magát prezentálja is, együtt nagyon sok feladat. Fejlesztéspolitikusként hogyan látod, ezekre a dolgokra térségi léptékű szolgáltatások kialakítása lehetséges, illetve szükséges volna-e? Ki vállalhatna fel ilyen feladatokat?

A gazdák pontosan ott fulladnak ki a folyamatban, ahol a profit következne, vagy egyáltalán a jövedelem többlet, a hozzáadott érték. Ezért is vállalják azt, hogy inkább közösen értékesítenek, holott egy országos pályázatban a marketing tevékenységre jár a 100%-os intenzitású támogatás, míg a gépvásárlás esetében ez csak 50%. De mint mondottam a nehezebb termelési körülmények miatt kevesebb idő-

és energia-ráfordítás jut ezekre a tevékenységekre, pedig gazdaságilag itt kezdődne a dolgok kedvező része. Köztudott, hogy a mezőgazdaság szempontjából a hegyvidék kedvezőtlenebb a termelésre. A Natura 2000 keretén belül hegyvidékekre járó és megígért többlettámogatásokat még nem váltották be. A következő tervezési időszak viszonylatában egyre többet beszélnek róla, van a hegyvidékre külön törvény, létrehozták a hegyvonulat bizottságokat, de hegyvidéki támogatásokra még nem jött pénz. Ezeket a nehézségeket senki nem vállalta fel, és ezért a gazdák ott sérülékenyek pontosan, ahol több energiát kellene fordítani az értékesítésre. A helyi terméket forgalmazó üzletek sorra zárnak be, ha nem nyernek célirányú támogatást, akkor nem fognak tudni tovább működni.

Hiányzik az a térségi közszereplő, aki ezt meg tudná szervezni?

Ez a vidékfejlesztési, község közti egyesület, amelyet a megye kezdeményezett (annak idején mi is tevékenykedtünk benne, ismerem közelebbről is), valamilyen szintig eljutott. Amit nem tudtak elérni, és most látom, hogy a következő kitűzött célkitűzésük az, hogy megerősítsék a vásárlók bizalmát. Fontos kérdés, a követhetőség, hogy meg lehessen győzni a vásárlót, hogy a többletfizetés minőségben megtérül.

Nagyon jó kérdés, hogy ez a termelő gondja kellene legyen, vagy a vidék adottságaira hivatkozva közpénzből, közfeladatként kellene fölvállalni?

Fennáll annak a veszélye, – s most vállalom a felelősséget azzal kapcsolatban, hogy ezt mikrofon előtt elmondjam – hogy ha ezt egy közszereplő fölvállalja, akkor mindenki más hátra dől. A forrás viszont ezeknél a szereplőknél van. Szerintem a jó megoldás a köz-és magán-szféra közötti együttműködésben, a szereplők egyenjogú és jól körvonalazott szerepvállalása mellett elképzelhető.

De ki lenne a közszereplő a térségi viszonyokat figyelembe véve? Közszereplő alatt azonnal a hivatalokra gondolunk, de nem csak ők jöhetnek számításba, ha egy szolgáltatás struktúrában gondolkodunk.

Több közszereplő kellene legyen. Mert egy vállalja, akkor előfordulhat, hogy mindenki más félreáll, pedig sokan foglalkoznának ezzel. Az országos LEADER Szövetségben nagyon sok kezdeményezés van, mint például a Bio-LEADER. Az északiak, Máramarossziget környéki akciócsoportok ezt indították el.

Én a promóció szempontjából nagyon fontosnak tartom a baráti összejöveteleket, tematikus találkozókat, kóstolókat ahol lehetne terméket bemutatni. Ha már van egy bórkostoló, akkor legyen mellé egy olyan sajt, ami helyi. Ezeket én nagyon fontosnak tartom. Szerveztünk ilyeneket. Nagyon sok akciócsoport meglátogatott az ország más részeiről. Például a brassóiak voltak a gyimesi Skanzenben, a Maros megyeiek Borzsovában, több román csoportot hoztunk a megyébe, és olyankor jócskán fizettek azért, hogy megkóstolják a helyi terméket. A mi együttműködéseink rávezették a szövetkezeteket arra, hogy a panziókkal kössenek szerződéseket, amelyek keretén belül a panziók vállalják azt, hogy a Szövetkezetek termékeit népszerűsítik.

Az értékesítés szempontjából lassan haladnak a dolgok. Ez mivel magyarázható? Anyagi, mentális korláttal, vagy inkább szakmai tudáshiánnyal?

Van egy felfogásbeli korlát. Konkrétan, volt olyan pályázat, ahol fennmaradt 4000 Euró, amit promócióra elhasználhattak volna, s nem használták el. Nem volt ötlet. A gazdáknak nincs ötletük, s fogékonyságuk ezekre a szolgáltatás típusú projektekre. Ezek mentek a legnehezebben. Tehát a lassú folyamat inkább az ötlethiánnyal magyarázható, illetve azzal, hogy nincs humánerőforrás, aki véghez vigye az egészet. Általában felvesznek valakit, de elmarad a profil követelményének megfogalmazása. Egy minimális terv alapján kellene felvenni az embereket arra vonatkozóan, hogy mit fognak megvalósítani egy év alatt. Nem tudatosan keresik a szakembereket. Nem ismerik el, hogy egy marketing szakember mekkora többletet tudna kihozni az értékesítésben. Mi együttműködtünk a gyimesi sajtosokkal, és most pályázati úton olyan autót szándékoznak vásárolni, amivel körbejárják a térséget, és bizonyos program szerint megállnak községekben, és meg lehet tőlük vásárolni a termékeket. Ennek az autónak az oldalán van egy nagy reklám.

Köszönjük szépen!

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán, Sárosi-Blága Ágnes

Miklós Ervin

Közgazdász, LGT Proiect

„A térségbe behozott tudással helyi speciális megoldásokat kell kialakítani…”

A precíziós gazdálkodással kapcsolatban eben a térségben is volt előadás, bemutató, szakembereket hívtak. Az eddigi kezdeményezéseket hogyan ítéli meg? Célszerű lenne-e még további bemutatók tartani, szakembert hívni, gépeket, eszközöket, eljárásokat, technológiákat ismertetni?

Érdemes lenne talán távolabbról indítani, hogy miért is kell ezzel az agrár digitalizációval foglalkozni. Nagyon általánosságból indulva az látszik, hogy a termelést növelni kell. Nagy nyomás van világszinten, globális szinten abba az irányba, hogy a termelés növekedjen. 2050-re – azt mondják – 60 százalékkal kell a termelést növelni. Az élelmiszerigény részéről jön ez az elvárás. Aztán hogy a piacok ezt hogyan fogják lereagálni azt meglátjuk, mert ez valószínűleg nem többlet profitot fog jelenteni a termelők számára, hanem azt fogja jelenteni, hogy például az árak csökkenni fognak. Ezért mindenkinek ehhez fel kell zárkózni, mert hanem veszteségesek lesznek és csődbe mennek. Ez a nyomás az el fogja érni Székelyföldet is, Székelyföldön is el kell kezdeni a váltást, el kell jutni oda, hogy többet kell termelni. Most ugye az történik, hogy nagy fejlesztést a gépparkban, nagy innovációt a gépparkban nem lehet elérni rövid idő alatt, a géppark összetétele rövid idő alatt nem fog nagyon megváltozni. A szakmai tudás, az adatoknak a használata, a földnek a pontosabb megismerése az, amire pontosan szükség van. Ezek azok a tényezők, amelyek nagyobb hatással lehetnek arra, hogy növekedjen a termelés. Tehát ezért beszélhetünk az agrár digitalizáció fontosságáról ilyen sokat, mert globális szinten mindenki azt látja, hogy ennek lehet olyan hatása, hogy elérjük a többlettermelést.

Úgy gondolja, hogy sokan az agrár digitalizációs témát leszűkítik a precíziós gazdálkodásra, a gépekre? Kevésbé beszélnek arról, hogy az agrár digitalizáció sokkal komplexebb, összetettebb probléma, és jó lenne ezt is tudatosítani, hogy többről szól, mint űrhajókat utánzó traktorok vásárlása?

Nyilván többről szól az agrár digitalizáció, az egész gazdálkodást meg fogja változtatni. Egy kicsit visszatérnék az első kérdésre, mert gondolkodtam közben, hogy Székelyföldön miért nincsenek óriási sikerek a digitalizációban és a precíziós

gazdálkodásban. Talán erős megfogalmazás, de elmondhatom azt, hogy a digitalizációnak a legnagyobb ellensége az a mondat, hogy „mi ezt eddig így csináltuk". Tehát ez a legnagyobb gátja a változásnak, mert amíg azt hangsúlyozzuk ebben a térségben, hogy „mi ezt eddig így csináltuk", és amíg ezt a gondolkodási, érvelési módot nem dobjuk el, addig sajnos a digitalizáció csak részlegesen, kísérletekben fog megjelenni ebben a térségben. Társadalmi léptékben nagyon nehezen tud beágyazódni….

Ezek szerint a mentális jellegű társadalmi rutinokat tartja a legfontosabb korlátnak?

Igen, az egyik legfontosabb korlát az emberek fejében van. Az emberek fejében való változás eredményezhetne olyan megoldásokat, amely Székelyföldre szabott. Nagy cégek óriási pénzeket fektetnek a digitalizációs projektekbe. Székelyföld a nagy cégek szempontjából nem létezik, nem célterület, mezőgazdasági szempontból nem célterület. Ezért az, hogy ide megfelelő megoldások szülessenek ahhoz az kell, hogy ittlévő gazdálkodók körében szülessenek – közösen, együttműködve olyan cégekkel, akik erre képesek – olyan megoldások, amelyek a székelyföldi környezetre szabottak.

Az agrár digitalizáció ez egy nagyon széles paletta. És akkor visszatérnék az előbbi gondolamenethez, hogy nem csak arról van szó, hogy gépek kellenek. Három nagy összetevő eleme van a gazdálkodásnak. Az első az éghajlat, az időjárás, a második a föld és annak a megmunkálása, és a harmadik a gépek. Ez az egész együtt valamilyen fajta informatikai rendszerbe kellene összpontosuljon, összekapcsolódjon, mert emberi agy nem képes ezt a sok adatot összekapcsolni. A mezőgazdaságban ma már minden mindennel össze van kapcsolva. Én más szakterületről jövök és be kell látni azt, hogy a mezőgazdaságban sokkal több változó van, mint bármely más ágazatban. Vannak olyan iparágak, ahol robotok raknak össze autókat, de az sokkal kiszámíthatóbb és kevesebb a változó, mint a mezőgazdaságban. A mezőgazdaságban rengeteg változó van az éghajlat és a talaj összetétele miatt, és ez akár egy parcellán belül is változhat.

És mindez ez változhat is a termelési folyamat során, közben még az emberi tényezőkről nem is beszéltünk...

Igen, ezért mindhárom tényezővel foglalkozni kell, minél jobban megismerni és előre látni az éghajlati változásokat, az időjárási változásokat, minél jobban megismerni a talajt, hogy mi van benne, mire van szüksége, és ugye a harmadik

elem, ami a legkézenfekvőbb azok a gépek. Ezekkel foglalkozni kell, ezek tudnak igazán jó eredményeket hozni és növelni a termést.

Ebben az egész folyamatban említette, hogy a gazdálkodók egy rész úgy gondolkodik, hogy „így csináltuk korábban, eddig is így csináltuk”, viszont a változáshoz kell az is, amit úgynevezett tudásnak nevezünk, ez lehet technológiai tudás, értékesítési vagy arculatépítési tudás stb. Ma már infokommunikációs tudás nélkül ilyen területeken nem nagyon lehet előbbre lépni. A digitális agrárium kialakításához szükséges szakmai tudásnak behozatalában kik lehetnének a fontosabb szereplők, melyek lehetnének a tudástranszfer módozatai? A képzéstől a személyes tapasztalatszerzésig elé széles a lehetőségek skálája.

Én azt gondolom, hogy mivel ez kereskedelmi szempontból nem kifizetődő a nagy vállalatoknak, ezért olyan szereplők tudják a legjobban megcsinálni Székelyföldön, akik nem feltétlenül profitorientáltak. Ilyenek lehetnek az egyetemek, a gazdaszervezetek, szövetségek, alapítványok, akik ezzel a tudással rendelkeznek vagy meg tudják szerezni, akiknek megvan a képzési hálózatuk, megvannak a kapcsolataik, megvannak a tanáraik, akik ezt tudják oktatni. Ugyanakkor valamilyen fajta kapcsolatot is tudnak teremteni azokkal a cégekkel, akik konkrét megoldásokat tudnak kialakítani a Székelyföldön. Én azt látom, hogy itt egy speciális helyzet van, ki kell találni ennek közösen a finanszírozását, mert nyilván ennek van költsége, de én ezt egy együttműködés formájában látom elképzelhetőnek.

Tudás behozás vagy térségi tudástermelés? Miként látja ezt a dilemmát? Sokszor mondják azt ma, hogy az a világ is kell termelje a tudást, amelyik hasznosítani akarja, nem elég az, hogy hozom a külső szakértőt, megfizetem, átadta a tudást, elment, mert akkor nem biztos, hogy illeszkedik a fogadóközeghez…

Igen, sőt én azt mondanám, hogy az nagy valószínűséggel nem fog találni, nem fog illeszkedni. Azok a tudások, amelyek a precíziós mezőgazdaságban és agrárdigitalizációban világszinten születnek, azok a nagygazdaságokra, más típusú területekre vannak kitalálva. Azt egy helyi csapat, aki ismeri az itteni adottságokat, az itteni embereket, az le kell fordítsa, adaptálni kell. Tehát csak úgy lehet eredménye, ha van a kinti tudás, a külföldi tudás vagy bárhonnan behozott tudás és azt sikerül adaptálni. Az adaptációban lehet szerepe az itteni intézményeknek vagy akadémiai szereplőknek, és fontos lenne megtalálni közösen azt a szeletet, ami ebben a térségben működőképes. Itt mások az adottságok, mások a stratégiai célok, és ezt mindig össze kell valamivel fűzni. Például a precíziós mezőgazdaság egy nagyon jó

eszköz a környezetvédelemre is. Mivel itt van Székelyföldön a borvizek országa, a vizeknek a megvédése, a vízgazdálkodás, a borvizeknek a megvédése, ezek mind olyan témák, amiket figyelembe kell venni.

Gyakran halljuk azt, hogy az agrárium 1989 utáni visszaesésének az egyik oka az volt, hogy megszűnt az agrármérnök képzés és megszűnt a középfokú agrárképzés is. Az eddig elmondottak szerint a tudásbehozatalban többről van szó, mint az agrármérnök képzés és a középfokú szakiskolai agrárképzés visszaállítása. Az adaptációs feladatokat is ellátó tudáscsomag több, tágabb, komplexebb és többféle szereplőt igényel.

Igen, ha egy farm ezt nem tudja megvalósítani, mert kicsi ehhez, akkor valamilyen szervezett formában, szövetkezetekben többfajta tudás kell. Ma már a mezőgazdaság nem csak arról szól, hogy vetünk és aratunk. Az agrármérnököknek kulcsfontosságú szerepük van abban, hogy vessenek és arassanak és termelési technológiákat menedzseljenek. A digitális eszközök és megoldások az agrármérnököknek is adnak támpontokat. A termelési folyamat során nagyon sok döntést kell hozni. Párhuzamot vonnék az orvosok munkájával. Az orvosok, az orvosképzés nem szűnt meg azzal, hogy megjelentek nagyon profi diagnosztikai eszközök, átalakult az orvosoknak picit a szerepe, illetve másképpen dolgoznak. Ha már vannak röntgenképek vagy még bonyolultabb diagnosztikai műszerek, akkor nem feltétlenül tapogatás alapján döntik el, hogy van-e vagy nincs törés. A kép alapján döntenek, hogy itt bizony műteni kell vagy elég gipszelni. És így kell átalakuljon az agrármérnökök munkája is, mert nagyon sok mindenben döntést kell hozni. Szoktuk azt mondani gazdáknak, hogy a vetés előtt a legnagyobb a valószínűsége, hogy 20 tonna kukoricát fogunk elérni. Mikor még nincs a kukorica elvetve vagy a burgonya ott van kiültetés előtt a pincébe, akkor a legnagyobb valószínűsége annak, hogy jó termés lesz. De menjünk vissza odáig, hogy milyen fajtát vetek, hogy hogyan készítem elő a földet, milyen tápanyag kijuttatást végzek, milyen műtrágyát teszek rá, mikor vetem. Nagyon sok döntés van, ami gyakorlatilag rontja az eredeti elképzelést, vagyis minden egyes döntéssel rontok a kezdeti számon. Az a kérdés, hogy mennyire rontok? Ezeknek a digitalizációs és precíziós eszközöknek a segítségével a rossz döntések valószínűsége csökken. Úgy, ahogyan az orvostudományban is ezeknek a diagnosztikai eszközök segítségével jobb döntéseket hoznak az orvosok és ugyanez van a mezőgazdaságban is. Ha azt hangoztatjuk, hogy a mai gyakorlat jó, mert „eddig is így csináltuk….” ez azt jelenti, hogy nem fogadom el, hogy valaki

tud egy röntgenképet adni, nem fogadom el azt, hogy lehet szatellitről megmondani, hogy milyen a növénynek a nitrogén igénye.

A tudásszerzéssel és tudásalkalmazással kapcsolatos gondokat még bonyolítja, hogy egy sor új termék jelenik meg, ami korábban egyáltalán nem volt benne a térségi termelési gyakorlatban. Az innovatív kezdeményezése körében – a csigatenyésztéstől a gyógynövényen át a fóliaházas paradicsomig – megjelentek a különböző termékek és termelési technológiák, és ezek mind-mind speciális tudást igényelnek. Ez is megváltoztatja az agrárszakember korábbi szerepét, mert már nem tudhat ilyen széles spektrumban segíteni.

Igen, az látszik, hogy például a genetika nagyon fontos a mezőgazdaságban, az állattenyésztésben egyből látszik, de a növénytermesztésnél is nagyon fontos, hogy milyen vetőmagot szedünk be. Amíg pár évvel ezelőtt, vagy hosszú időkön keresztül ugyanaz a vetőmag volt, vagy hosszú időn át ugyanaz a pirostarka tehén, most vannak olyan kimutatások, hogy egy-két kukorica hibrid 2-3 évig van csak piacon és utána jön ki az újabb generáció. Tehát annyira leszűkül és annyira felgyorsult ezeknek az új termékeknek a megjelenése, hogy ezt nagyon nehéz követni. És akkor mi történik? Hát az történik, hogy jön az eladó és megmondja, hogy akkor ezt kell, venni vagy azt kell venni. Aztán kiderül, hogy az nincs is erre az éghajlatra felkészítve.

Ebben a tekintetben az országos szakpolitika, támogatás politika, ismeretterjesztés még kialakulóban van. Miként látja, országos léptékben lehet-e várni segítő, ösztönző kezdeményezésekre, programokra, szolgáltatásokra?

Országos szinten az agrárdigitalizációhoz és a precíziós mezőgazdasághoz kapcsolható politikai vagy szakpolitikai tevékenységet én nem látok. Úgy, ahogyan Magyarországon ezt komolyan veszi a kormány, és viccesen mondva a csapból is digitalizációs stratégia folyik. Ott van egy országos stratégia, nem véletlenül, mert az Európai Bizottság szintjén csak digitalizációról, vagy digitális farmról beszélnek. Tehát a hagyományos farm az már nem is létezik, mint a fejlesztéspolitika tárgya, mert nem azzal kell foglalkozni, hanem azzal kell foglalkozni ami a jövő. Alakultak európai szintű irányelvek, javasolják a tagállamoknak, hogy legyen digitális agrárstratégiájuk, a magyarországi digitális agrárstratégiából az olvasható ki, hogy 10 százalékkal növeli az agráriumból jövő GDP-t a precíziós mezőgazdaság. Romániában ebből egyelőre semmi nem látszik. Tehát a szakpolitika szempontjából én úgy látom, hogy országos szinten ez a téma nem létezik. Létezik viszont a nagy cégek napirendjén. Múlt héten volt egy konferencia, ami kimondottan a precíziós

mezőgazdaságról szólt, amit a kereskedelmi cégek szerveztek, összegyűjtöttek pár szereplőt akik ebben érdekeltek és próbálják ezt a témát előre vinni. Visszatérve a kérdésre: szakpolitikai szempontból én ezt nem látom és ez elég nagy baj, mert ez sajnos lemaradást jelent.

A vidék szempontjából nézve a helyzet az, hogy előbbre lépni kellene, de periférikus térségben csak saját erőből lehet, mert az országos struktúra kevésbé támogat. Ki vagy mi lehetne az elmozdulás szervezője, mozgatója? A Székelyföld esetében egy hátrányos helyzetű vidéki térségről van szó, ahol a családok agrárérintettsége nagyon magas, hiszen a háztartások fele még mindig valamilyen módon kapcsolatban van a földdel, termeléssel. Ez azt jelenti, hogy népességmegtartó és megélhetés szempontból az agrárágazatnak a szerepe a térségben még mindig jelentős. Ahhoz, hogy a versenyképesség fele a térség elmozduljon valamiféle közügy menedzsmentre lehet szükség, hiszen maguk a szereplők önállóan nem tudnak változást kezdeményezni. Vagy az erőforrásuk kicsi vagy az ismereteik hiányosak. Ilyen esetben térségi léptékben kellene olyan szereplőket találni, akik ezt az ügyet valamilyen térségfejlesztésként kezelik?

Igen, én ezt csak valamilyen fajta közösségi megmozdulásként és komoly stratégiai célok mentén látom a térségben megvalósíthatónak. Én azt gondolom, hogy ennek a térségnek ez nagyon fontos. Ha árnyomás lesz, akkor valamilyen módon az árnyomásra reagálni kell a térségnek. Lehet akár biotermékekkel is, de a biotermelésben is kell a digitalizáció, mert ki kell mutatni, meg kell mutatni a vásárlónak, hogy mi történt azzal a termékkel és ehhez meg szintén rendszerek kellenek, mert nem elég az, hogy tudom mikor vettem el a krumplit. Minél több az információ, minél több az adat, minél többet megtudunk a termékünkből mutatni a vásárlónak, annál hitelesebb lesz, és annál nagyobb lesz az értéke. Ez is például egy olyan speciális megoldás lehetne, amit Székelyföldre érdemes lenne kitalálni. Én azt látom, hogy nagy potenciál van a térségben, és vannak olyan szigetmegoldások, amiket ha itt a térségben össze lehetne rakni, illetve továbbfejleszteni, akkor az a térségnek adna egy nagy versenyelőnyt. Egyelőre nincsen országos szakpolitika és nem foglalkoznak ezzel országos léptékben, de egy régió nekiállhat és foglalkozhat ezzel, és ez egyértelmű versenyelőnyhöz vezethet. És vannak viszont EU-s kezdeményezések. Németország egyik régiója saját maga írt agrárdigitalizációs szakpolitikát, nem országost, hanem régió szintűt. Tehát vannak már európai példák, regionális agrárdigitalizációs stratégiák megalkotására. Ehhez kellenek helyi állami intézmények, oktatás, gazdaszervezetek és olyan cégek, akik tudnak ilyen megoldásokban dolgozni, azok közösen üljenek le, és valamilyen irányba mozduljanak el.

Egyszerű példával élve valószínű a digitális alapszolgáltatásokat is ki kellene építeni, ami nem feltétlenül ingyen van, de nem feltétlenül piaci áron. A talajelemzési, növényvédelmi információkat valószínű a piacról nem fogják tudni megvásárolni a kisgazdálkodók. Akkor ezekből valahol, valahogyan közszolgáltatásokat kellene kialakítani?

Egy közszolgáltatás lehetne az időjárás előrejelzés saját meteor állomásokkal. Mert ugye mindig az szokott a probléma lenni az előrejelzéssel, hogy nem pontos. Tehát a pontosság az a mérési pontok számától függ. Tehát ha az országos hatóságok letesznek Székelyföldre két állomást, akkor az olyan pontos lesz. De beszéltem például egy dán gazdálkodóval, aki Romániában gazdálkodik és ő elmesélte, hogy Dániában falvak, közösségek készítettek saját meteor-állomás hálózatot és végig tudják követni, az előrejelzés nagyon pontos, végig lehet követhető mikrorégió szinten.

Mint közgazdász, szakmájából adódóan másként lát a térségi agrárium működésére? Lehet számítani arra, hogy az agráriumban a térségi szereplők ne csupán agrártermelést lássanak?

Én próbálok optimista választ keresni. Nehéz döntéseket hozni valószínű a mezőgazdaságban egy telefonos applikáció alapján. Én azt mondom mégis, hogy el kell kezdeni csinálni. Először ne higgyük el, menjünk ki a mezőre, másodszor ne higgyük el és menjünk ki a mezőre, de egyszer nézzük meg és menjünk ki a mezőre. Aztán lehet, hogy két-három év múlva el fogjuk hinni, mert maga a technológia is úgy fog fejlődni, hogy egyre jobb és egyre pontosabb lesz. Én azt látom, hogy foglalkozni kell a témával és kell a külső segítség, kellenek a facilitátorok, a külső tudásnak a behozása a régióba. El kell kezdeni a kintről behozott tudással helyi speciális megoldásokat kialakítani egy-egy szegmensre, egy-egy valamilyen kis területre. Maga az agrárdigitalizáció túl nagy, tág fogalom, tehát valamilyen megfogható dologra kell ezt, vagy kellene szűkíteni. Ilyen lehet egy meteor-állomás hálózat, egy krumpli levélminta vagy valami. Egy-két olyan dolog kell, amivel lehet eredményeket elérni és áttörni ezt az akadályt, hogy „ezt nagyapáink is így csinálták”, mert a versenyképesség megszerzéséhez nem lesz elég az ahogyan „nagyapáink csinálták.”

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán

Máthé Emma

Elnök, Székelyföldi Bio Egyesület

„Digitális eszközök nélkül nem lehet továbblépni...”

A Bio Egyesület vezetőjeként sok biogazdálkodót ismersz közelebbről is, az ők tevékenységükben tapasztalatod szerint milyen az Internet szerepe a tájékozódásban?

Szerintem az internet a biogazdáknak is egy létszükséglet. 2011-ben, amikor alakult a Bio Egyesület kevés taggal, akkor még nem volt ilyen nagy jelentősége az Internetnek. Hova tovább az információátadás, a szervezés tekintetében is fontos, vagy amikor pályázatkiírások vannak. Előnybe részesítik azokat a gazdákat, azokat a gazdaságokat, akik környezetbarát gazdálkodást folytatnak. Úgyhogy ez hova tovább elengedhetetlen egy biogazda számára. És ahogyan észrevettem nagyrészük ezzel él is, annál is inkább, hogy az internet is valahol a precíziós gazdálkodásnak egy láncszeme, habár itt nálunk még nem lehet precíziós gazdálkodásról beszélni…

Két terület is előtérbe kerül, az egyik a pályázatokban, kapcsolattartásban az Internet szerepe, a másik meg – amire rákérdeznék – a szakmai vagy technológiai információk szerzésében fontos-e?

Mindkét szempont elengedhetetlen. Az információ átadás a technológia szempontjából is nagyon fontos, a biotermelés is hovatovább új szakaszokat ér el, fejlődik a technológia.

És ezek többnyire távoli dolgok, nem ebben a térségben jelentkeznek...

Igen, többnyire távoli dolgok, és ezeket mind mi pillanatnyilag Magyarországról kapjuk elsősorban, ők meg Amerikából vagy Nyugatról kapják.

Ezek az információs források inkább személyes jellegűek vagy inkább web-portálok?

Szerintem mindkettő, a személyes kapcsolatok itt, ebben a térségben is fontosak, vannak elismert biogazdaságok, azokkal lehet kapcsolatokat kialakítani. De fontosak a távolabbi személyes kapcsolatok is. A Bio Egyesület minden évben tapasztalatcserét is szervez a sikeres biogazdákhoz a Kárpátmedence minden részébe. Beszélek én itt Palik Lászlóékról Felvidéken vagy Magyarországon Rózsa

Péter. Tehát ezekhez a sikeres biogazdákhoz személyesen is elmentünk a Bio Egyesület tagjaival pályázat útján a Magyar Agrárminisztérium segítségével.

Ilyen helyzetekben kialakul a személyes kapcsolat?

Igen, személyes kapcsolatok alakultak ki, és azóta ilyen személyes kapcsolatok útján minden információhoz hozzájutnak a biogazdáink, de itt már hasznosul a Facebook kapcsolat is, mert Palikék például minden eseményt és mindenfélét megosztanak velünk, és az itteni biogazdák, akik az egyesület tagjai – vagy nem tagjai is – benne vannak ebben a bio csoportban, akiket sikerült így magunk közé gyűjteni. Ezek a tagok elvégezték a Pro Agricultura Alapítvány által szervezett biotanfolyamot, ismerik egymást, figyelnek egymásra. Úgyhogy olyan 300-ra tehető ezeknek a száma. És ezzel a csoporttal működik a kapcsolat, az egyesület vagy én is, amikor valamilyen információhoz hozzájutunk, azt azonnal interneten keresztül, email-en közöljük velük.

Ezek szerint a hálózat működtetésében is nagy szerepe van…

Így van…

Gondolom a neten nagyon sok angol nyelvű szakmai felület is lehet biogazdálkodás témakörben...

Ilyen szempontból nekünk szerencsénk van, mert közvetlenül magyar féltől kapjuk ezeket az információkat és ők már azért fordítják magyarra.

Hírleveleknek korábban volt-e vagy ma még van-e szerepük?

Igen, ezeket eljuttatjuk a hálózat tagjaihoz.

Közben csökkent az elektronikus hírlevelek szerepe?

Szerintem nőtt a szerepük annál is inkább, hogy egyre több információhoz jutnak a hírlevelek által. A hírlevelek útján olyan információkhoz is juthatnak, hogy mikor, hol van kiírás, milyen pályázatokra, és akkor rögtön felveszik a kapcsolatot velünk.

A hírlevelek között hazaiak is vannak?

Például a Pro Agricultura hírlevelét is folyamatosan továbbítjuk, sőt a linket, hogy hogyan is lehet hozzájutni. Aztán folyamatosan kérem, hogy kövessék a Pro

Agricultura weboldalát, mert ott külön megjelennek folyamatosan az információk, és azon kívül, ami nem az alapítvány programja például *A legszebb konyhakertek* vagy a *Bor és lekvárverseny*, azokat emailen keresztül továbbítom. Most ismét megkaptuk a felhívást és *A legszebb konyhakertek* benevezése június 15-én le is jár.

Mindehhez a digitális hálózat nagyon fontos.

Igen, persze.

A tévé vagy a rádióműsorok valamit segítenek-e, vannak-e ott olyan jellegű műsorok, amelyek a térségi biogazdáknak hasznosak, elérhetőek?

Ilyen műsorok vannak a magyar tévében, sőt a román tévében is. A TVR1-en van minden vasárnap ez a mezőgazdasági adás, a TVR2-őn a *Ferma,* vagyis ez *A farm.*

Miként ítéled meg a biogazdák szemszögéből ezeket a műsorokat? Kevés, sok, általános jellegű, gyakorlati, mire alkalmas?

Hát szerintem lehetne még több ilyen bio-val kapcsolatos műsor, de azért hova tovább az évek során azt tapasztalom, hogy egyre több azon adások száma, amelyek biogazdálkodással foglalkoznak, és ez valahol a statisztikákból is kiderül, hogy Romániában is nőt a biogazdálkodók száma, sőt Hargita megyében is egyre többen érdeklődnek, szimpatizálnak ezzel a gazdálkodási formával.

A *műsorok lépést tartanak-e a társadalmi igénnyel?*

Szerintem igen. A magyaradásban van minden hétfőn mezőgazdasági adás. Aztán van a precíziós gazdálkodással a Szent István Egyetemnek külön műsora, ami a Facebookon is, vagy a Pro Agricultura honlapján is megjelenik. Ott mondjuk egy kicsit kevesebb a bio-val foglalkozó téma, hiszen egyre inkább a precíziós gazdálkodás irányába tartunk, és összeegyeztetni a kettőt egy kicsit nehezebb, de azért vannak amelyek segítenek.

Megjelennek a biogazdálkodással kapcsolatos témák a Marosvásárhelyi Rádió agrárműsorában is?

Igen, többek között én is adtam interjút és megszólaltatta a gazdákat is… olyan gazdákat, akik eredményeket értek el, példaértékű biogazdaságok vezetőit.

A digitális technológia lehetőséget ad a megmutatkozásra is. Ebben a biotermelők mennyire hajlékonyak, mennyire képlékenyek, milyen mértékben élnek ezekkel a lehetőségekkel? Esetleg abban is, hogy saját Facebook profilt létrehozzanak?

Szerintem eléggé nyitottak, annál is inkább, hogy hova tovább fiatal biotermelők jelennek meg a színen, és ők a digitális technológiával jobban napirenden vannak, mint a 60-70 éves biotermelők. Persze azok is próbálják tartani a lépést, de nem annyira vannak napirenden, mint a fiatalabbak. Hova tovább nagy sikernek örvend az a kezdeményezés is, hogy pályázat útján csináltunk tíz biotermelővel videót, videósorozatot, ami rajta van az alapítványnak a honlapján, és most már kezdtek megjelenni a szereplők, felteszik a saját weboldalukra, Facebook oldalukra, akkor ott megosztják, megosztjuk.

Mit mutatnak be ezekben? Magukat, a technológiát vagy a terméket?

A kisfilmekben mindhárom szerepel. Kezdve attól, hogy honnan indultak, mi késztette arra, hogy biotermelők legyenek…

Tehát portré jellege is van?

Igen, azonkívül bemutatja, hogy milyen terméket állít elő és persze a terméket is. Vagy például a dióültetvénynél bemutatta Orbán Szabolcs, hogy a nagyapja területét hogyan alakította át bioterületté, és diót ültetett. Arról is szó van, hogy milyen támogatások vannak. Vagy a gyógynövényeknél például bemutattuk Csiki Emesének a farmját, sőt ő kérte is, hogy jó lenne egy angol fordítás is. Sajnos ez még nem sikerült. De ő is feltette a saját Facebook oldalára is. Természetes, hogy nagyon sokan megnézik, és példaértékűek ezek a kisfilmek.

A precíziós gazdálkodás nyilván a szántóföldi termelésben meg az állattenyésztésben a nagyléptékű gazdaságokban nyert teret inkább. Te miként látod, a digitális technológiák alkalmazása – nem feltétlenül a precíziós dolgokra értem, hanem bármire ami digitális megoldás – a biogazdálkodók esetében hol lehet hasznos, vagy hol lehetne továbblépni olyan irányba, ami digitális megoldást jelentene?

Amikor felkértek, hogy megírjam a bemutatót és előadjam a konferencián, akkor nagyon sokat gondolkoztam, hogy párhuzamba vonjam-e a kétfajta gazdálkodást. Rájöttem, hogy nagyon sok dolog van, ami közös a kétfajta gazdálkodásban. Például a biotermelésnél is az a lényeg, hogy egyből ne állj át biotermelőnek,

hanem csak fokozatosan, kis léptékben. Mindig a tanfolyamosaimat is arra intettem, hogy körültekintően kell a témát kezelni, és legelőször az agyakban kell megszülessen az az elhatározás, hogy én biotermelő akarok lenni, és tudatában vagyok annak, hogy egyből nem fogok meggazdagodni, de távlatilag ez egy jó megoldást jelent a családomnak. Na most a precíziós gazdálkodásban ugyanígy van, csak nagyobb léptékben. A precíziós gazdálkodás lényegében a nagyoknak a gazdálkodási formája, mivelhogy nagy beruházást igényel, fokozatos átállást, a költségek meg megoszlanak, ha fokozatos az átállás.

Milyen területeken hasznosíthatók a digitális megoldások?

Az információátadásban, de említhető emellett a talajvizsgálat, éghajlat információ, betegség előrejelzés…tehát ezek a dolgok. Inkább az információszerzésekben látom a digitális technológiák behatolását a biotermesztésben. De digitális technológia az is, hogy Facebookon a termékeket megjelenítem, digitális technológia az is, hogy tartom a kapcsolatot a málnatermesztőkkel a világban, megszerzem a legújabb információkat vagy növényvédelmi információkat. Ezek a fő lépések a digitalizálódásban… Nagy szerencsénk van azzal, hogy Magyarországon előbbre tartanak a dolgok, és onnan át lehet venni azt, amit ők már hasznosítottak. Az ember minden eredménynek örül, amit a biogazdálkodásban sikerül elérni, de ugyanakkor az igények egyre nagyobbak, mert annak a háromszáz- négyszáz embernek egyre több információra lesz szüksége egyre több területen. És folyamatosan jönnek, jelentkeznek újabbak is. Úgy gondolom, hogy itt a Pro Agricultura szervező, kezdeményező szerepe, a Bio Egyesület kezdeményező szerepe az kulcsfontosságú, digitális eszközök nélkül nem lehetett volna idáig eljutni, és nem lehet továbblépni sem.

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán

Cilip Árpád

Igazgató, Hargita Megyei Fejlesztési Ügynökség

„A gazdák jövője a képzésen és az összeálláson múlik…”

Az utóbbi időben a térségben több kezdeményezés volt az agrárinnováció és a precíziós gazdálkodás megmutatkozására, prezentációjára. Önnek mi a véleménye ezekről a kezdeményezésekről, első próbálkozásokról?

Köszönöm szépen a megkeresést. Én úgy gondolom, hogy ezekről föltétlenül kell beszéljünk, de meg kellene nézzük azt is, hogy milyen célközönségnek. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy a precíziós gazdálkodás kapcsán a 65-70 éves, 3 tehenet tartó gazdának van miről beszéljünk, vagy tudunk érdemben hatni rá. Ennek ellenére úgy gondolom, hogy a fiatal gazdák azok, akik akár pályázatban is tudnak mozgolódni, és akik talán a legjobban érzik annak a súlyát, hogy nincs munkaerő. Itt megint az idősebb és a fiatalabb gazdát szeretném összehasonlítani. Az idősebb gazda az esetek 80-90%-ában ő maga végzi a gazdálkodás 100%-át. A fiatal gazda is sok esetben igen, de még szeretne fejlődni, szeretne több állatot, szeretne több hektáron gazdálkodni, és ott már látja a munkaerő hiányát. A precíziós gazdálkodás én úgy gondolom, hogy ahogyan Európában is, Székelyföldön is elengedhetetlen. A Szent István Egyetemnek ezért a kezdeményezésért talán 2-3 év múlva leszünk hálásak. Időben kezdünk beszélgetni róla, és belátjuk azt, hogy a világ erre halad, Székelyföldön is el fog érkezni a precíziós gazdálkodás szükségessége. Már komoly farmok esetében vannak olyan egyedülálló kezdeményezések, amelyek számomra örömmel szolgálnak. Én úgy gondolom, hogy az, hogy Magyar Ferenc kancellár úr ilyen szívvel lélekkel foglalkozik ezzel a témával, hihetetlenül nagy segítség tud lenni számunkra. Én úgy is beszélek, mint aki a Székely Termék népszerűsítésével foglalkozik, de úgy is mint fiatal gazda, mert tudom azt, hogy sok esetben egy gép, amely által látjuk a borjak napi súlygyarapodását, milyen hihetetlenül nagy segítség tud lenni. Ehhez hasonlóan egy chip-rendszer. Tehát olyan eszközök, olyan kellékek, olyan kezdeményezések, amelyek nélkül nem tudunk életképes és versenyképes mezőgazdaságot folytatni. Én úgy gondolom, hogy jó ez a kezdeményezés, még többet kellene beszéljünk róla, még több fórum kellene legyen a precíziós gazdálkodásról, és konkrétan meg kellene célozni azokat a fiatal, 18-20-30-35 éves

gazdákat, akiket akár lehetne egy levelezőlistára tömöríteni. Őket külön meg lehetne hívni, különböző újításokat, információkat csak nekik ki lehetne küldeni. Ki lehetne alakítani egy olyan réteget nem csak Hargita megyében, hanem egész Székelyföldön, amellyel másképp lehet dolgozni.

A digitalizáció nagyon sok lehetőséget nyújt az agrárium területén dolgozóknak. Már ez az Ön által említett levelezőlista is egy ilyen lehetőség. Az eddigi tapasztalatai szerint az agrárium szereplői ebben a térségben mennyire nyitottak ezekre a lehetőségekre, az ismeretszerzés, a tanulás, a kapcsolatépítés új formáira?

Itt is oda kanyarodok vissza, hogy attól függ melyik kategóriáról van szó. Én úgy látom, hogy a gazdák nagyon passzívak, viszont nagyrészt megtaláltuk azt a réteget, aki érdekelt akár egy e-learning tananyag bevezetésében, aki rájött arra, hogy Székelyföldön már kell beszéljünk akár az öntözésről, akár önmagában a precíziós gazdálkodásról. Továbbá rájött arra is, hogy a tanulás, a gazdák képzése elengedhetetlen. Tehát az, hogy mi megtanultunk az őseinktől gazdálkodni, az biztos, hogy egy nagyon szép dolog, nagyon jó dolog, csak kérdés az, hogy mi a cél. Ha versenyképes gazdák akarunk lenni a mezőgazdálkodásban és állattenyésztésben egyaránt, folyamatosan kell képezzük magunkat. A minőségi állatállományban is vezetők kellene legyünk, mivel hogy nem sokat tudunk tenyészteni, keveset, de jó minőségűt. A növény- és gyümölcstermesztésben is példamutatók kellene legyünk. A példamutatás alapvető szükségessége a folyamatos képzés. Én úgy gondolom, hogy érdemes ezzel foglalkozni, meg van az a réteg, még ha jelen pillanatban kicsi is, de most fog következni az a korosztály, akivel kell foglalkozzunk, akivel érdemes foglalkozni. Például azzal, aki akár külföldről hazajött bizonyos tőkével, és itthon neki látna egy mezőgazdasági tevékenységnek. Valamikor a Székely Termék is gazdák képzésével indult. Tehát a mai legnépszerűbb kézműves sajtkészítőnk, aki azóta már szinte duplájára fejlesztette a gazdaságát, tisztességes és biztos megélhetést tud nyújtani a családjának, az egy Megyei Tanács által szervezett sajtképzés által szerezte meg a tudását, szakmáját. Ennek lassan 12 éve, azóta ebből él. Ezekkel mindenképp kell foglalkozzunk. Nyilván a székely gazdák még mindig ahhoz vannak szokva, hogy beülünk a padba, írószer, lap, és ennyi, de na. Én még egyszer azt szeretném mondani, hogy megvan az a fiatal gazda kategória és növénytermesztő réteg, akikkel kell foglalkozzunk.

Ez egy nagyon jó dolog, valóban. Ha szélesebb körben szeretnénk ezt terjeszteni, korlátokban is gondolkodva, inkább a régi szokás, a mentalitás, vagy az ismerethiány áll az innováció útjában?

Szerintem a pozitív példák bemutatására lenne szükség. Amíg nem tudunk bemutatni egy székelyföldi fiatal gazdát, aki precíziósan gazdálkodik, addig a gazdák ugyanúgy húzódoznak, félnek. Amikor a faluban lesz egy fiatal gazda, aki méri a borjú súlyának gyarapodását, chip-rendszerrel követi az állatok vemhesülését, földmintát vesz, vezeti számítógépen, laptopon a precizitás bármelyik részét stb., és a faluban, akár térségben be tudjuk mutatni, hogy ez jó és kézzelfogható eredménye van, akkor tudunk hatni akár az 50 éves gazdára is. Tehát a pozitív példa bemutatása! Azt kellene megnézni, hogy a csíki zónában, vagy akár Hargita megyében – lehet, hogy Kovászna és Maros megye ebből a szempontból fejlettebb – ki az a gazda, aki precíziósan gazdálkodik. Mindenképp a pozitív példát látom én fontosnak. Tehát ugyanaz, mint amikor a bálafóliázás vagy a kukorica silózás idegen volt a falvakon. Amikor az első gazda megcsinálta, és a falu látta, hogy jól sikerült, a következő évben 40%-a próbálta ki, majd a rákövetkezőben 60%-a és így tovább. De ezt ugyanígy értem a passzív házra is. A passzív házról ezelőtt néhány évvel nem akart hallani senki sem. Ma már Csíkban 12 passzív házat terveznek. Tehát nagyon fontos szerintem a pozitív példák bemutatása.

Az internet az ismeretszerzés és a tanulás mellett hálózatosodásra is lehetőséget biztosít. Jó példa erre a Székely Termék. Ezzel kapcsolatban milyen tapasztalatai vannak?

A gyergyócsomafalvi példát tudom felhozni: a Fenyőalja Egyesület összeállt, és az összetartásuk tényleg nem csak a Székely Termék védjegycsaládban példaértékű, hanem a teljes társadalomban is. Lekvár, szörp, méz, de csokoládétól kezdve mindent gyártanak külön-külön a termelők. Nem csinált mindenki külön labort, hanem egyet csináltak, és ott dolgozzák fel a termékeiket. Ez is szép dolog. De ami még inkább értékelendő, az az értékesítésük. Nem tudom pontosan hányan vannak, de tizenegy néhány főből kettő kimegy Manchesterbe a Góbéfest-re, és kiviszi mindannyijuk termékét. Ez egy fantasztikus dolog. Nem fog tudni mindenki kimenni az anyagiak, meg a fizikai idő miatt sem, de kimegy valaki és viszi a többi termékét. A gazdák félnek a szövetkezetbe való tömörüléstől, szervezetben, hálózatban való gondolkodástól, de csak addig amíg meglátják, hogy nincs más út. Tehát mi nem fogunk tudni sem mennyiségben, sem minőségben, sem anyagilag, sem logisztika, sem marketing szempontjából külön-külön felzárkózni. Hihetetlen, hogy ezt milyen nehezen értik meg a gazdák. Lehet, hogy ez most egy ilyen hullám,

amin dolgozunk-dolgozunk, s akkor mindenki szervezetekbe, szövetkezetekbe fog tömörülni. Hihetetlen, hogy mennyi előnye van: a szövetkezet tagok nem kell a területekre adót fizessenek, nem kell külön marketing-szakembert megfizessenek stb. Tehát nem kell külön hűtőkocsit venni, veszünk öten egy nagyobbat.

Tehát azt jelenti, hogy ezeket az előnyöket kellene jobban hangoztatni?

Mi zúgjuk, kezdjük, végezzük, de most a termelők nagyrésze 50 év feletti. A 136 védjeggyel rendelkező termelők kb. 60%-a 50 év feletti, aki tapasztalta a régi rendszert, s tartózkodik, fél. Pedig van egy olyan, hogy közös-közös, de a jövedelem nem közös. Hogy is mondjam? Mindenki önmaga termel, meg tudja őrizni a saját minőségét, receptjeit, de legyen egy marketing, egy könyvelés, egy logisztika, egy szállítás, egy csomagolás. Azzal még a te terméked megmarad, a te piacodat megőrizted, s a te havi jövedelmed bejött. Nem épp az a kockázat, mint amikor azt mondom, hogy na, gyere, fektesd be az örökölt vagyonodat egy cégbe, s akkor vagy bejön, vagy nem. Valahogyan erre próbáljuk sarkallni a gazdákat. A másik, ami nagyon fontos – s az ügynökség is ebben próbál szerepet vállalni – az, hogy a gazda az gazda, s gazdálkodjon, ne könyveljen, ne gondolkozzon, hogy hol lesz vásár, hogyan jut ki Budapestre, hogyan csomagoljon, szerkesszen, mit írjon a csomagolásra, stb. Ne fájjon az ő feje azon, hogy meg van-e minden engedély. Az ügynökségünk ezeket a feladatokat próbálja felvállalni, és egyre jobban bátorítjuk a gazdákat arra, hogy jöjjenek hozzánk, szoruljanak ránk, mert higgyék el, hogy én nem értek hozzá, de mi megkapjuk azokat a szakembereket, akik egy-egy ágazathoz értenek. Az hogy a gazda nagyon ügyesen csomagol, s vezet, s raktároz, s logisztikához is ért, s könyvel is, ma már nem életképes. Jöjjenek be az ügynökséghez, jöjjenek be a Megyei Tanácshoz, s segítünk, hozunk marketing szakembert, keresünk vásárt. Ezelőtt két évvel az Ügynökség 20 vásárt szervezett. Ma több mint 40-et szervezünk. Két év alatt megduplázтuk. A Székely Termékek az a nagy család, ami összefogta a termelőket. Most annak, hogy én, Cilip Árpád sajtkészítő kimenjek Manchesterbe, nem lett volna értelme, de ki tudunk menni úgy mint Székely Termék védjegy. Ez egyre jobban működik. Soha nem arra törekedtünk, hogy egyre több védjeggyel rendelkező termelő legyen, hanem a minőségre, de ennek ellenére, mára már 136-on vagyunk több mint 1000 termékkel. Ez nagyon tömöríti a gazdákat. Most azon dolgozunk, hogy a 136 gazdát három külön kategóriába soroljuk, tehát ki az, aki csak havi vásárokra jön, ki az, akinél folyamatos termelés van stb. Van a másik kategória, a fiatal gazdák, akik nyitottak a pályázatokra, őket megint másképp kell kezelni, számunkra érdemes létrehozni egy fórumot, szervezni kerekasztalokat, és így tovább.

Ezek a személyek az internetet, vagy inkább a személyes kapcsolataikat használják tájékozódásra, ismeretszerzésre?

Inkább az internetet, a telefont bármihez. Applikációkat is. Szerintem nincs ezzel probléma.

A tévéműsoroknak, rádióműsoroknak, újságoknak valamiféle hatását tapasztalja-e?

Kellenek ezek is szerintem. Olyan nehézkes nálunk az információáramlás, hogy szerintem kell az internet és ezek is. Ez az én véleményem, aztán nem tudom.

Mi a véleménye az elektronikus hírlevél formáról?

Ez nagyon rendben van, az a kérdés, hogy kinek kerül kiküldésre. Én úgy csinálnám, hogy mindig egy aktuális adatbázist használnék. Például a Székely Gazdaszervezetek Egyesülete nagyon jól csinálja ezt. Lehet, hogy legegyszerűbben egy nagyobb gazdafórumon a regisztrálás után össze lehetne gyűjteni az e-mail-címeket, s azokra kiküldeni. A falugazdász hálózatban van a térség jövője. Nagyon jó, ha van térségenként és tematikánként egy-egy szakember, akihez a gazdák tudnak fordulni. Régen kihez fordultak segítségért? Vagy a paphoz, vagy a polgármesterhez. De most ha van szakember, nagyon-nagyon jó tud lenni. A Székely Gazdaszervezetek Egyesületének nagyon jó szakembereik vannak.

Igen, várhatóan ez egy jó dolog lesz, csak még túlságosan új ahhoz, hogy a hatását mérni tudjuk. Ha lenne rá anyagi, meg emberi erőforrás, a digitális technológiák által biztosított lehetőségekből mit lehetne hasznosítani például az ismeretátadásban, oktatásban, hálózatépítésben?

Mivel a gazdák ideje egyre szűkösebb – és mi tudjuk, hogy ha február-márciusban szervezünk fórumokat, az még rendben van, de tovább már nem lehet a gazdákat megszólítani –, e-learning tananyagokat lehet használni. Mi is ezzel próbálkozunk. Az e-learning tananyag az, amit este, mikor hazaérnek, meg tudnak nézni. Most öt modult raktunk össze, és én ebben látok fantáziát. Ugyanilyen fontos eszköz lehet a weboldal. Kellene egy weboldal, ami könnyen használható, amire akár a termékeket fel lehet tölteni. Én most hirtelen nem látom Székelyföldön azt a kereskedelmi felületet, ahol a gazda tudja árulni, cserélni a termékeit. Talán a Székely Hirdető az, ami még működik mindenre, de kellene egy csak gazdáknak szóló. Nem tudom, tényleg nagyon kényes, és nehéz az, amit Önök csinálnak.

Vajon van egyfajta tartózkodás a termékek online megjelenítésével kapcsolatban is? Például akinek lehetne webshopja, miért nincs?

Bonyolult. Nem az anyagi forrás a kérdés. A webshopot meg lehet csinálni nagyon könnyen, a gazdák nagyrészének meg is lesz a pénze rá. A logisztikát is meg tudják oldani. A kérdés az, hogy tudnak-e folyamatosan minőséget termelni. Tehát nem tudjuk mi azt a több száz kiló sajtot abban a minőségben, abban a periódusban, arra az időre leszállítani. Nem tudjuk csinálni, mert változik a tej minősége legelőtől, időszaktól függően. Nem tudjuk azt mondani a Merkúr üzletláncnak, hogy folyamatosan tudjuk azt a minőséget és mennyiséget termelni. Egyszer tudjuk lejáratni magunkat, s többször nem. Ezért kellene közösen gondolkodjunk. A gazdák látják ezt, hogy egyedül nem képesek rá. Itt már nem az online megjelenítés összegéről van szó, hanem arról, hogy belátják, egyedül nem képesek rá. Tehát nem tudnak fenntartani hűtőkocsit, nem tudnak fizetni plusz embereket. De ezt meg lehet oldani tízen. Egy részből jó, hogy nem csinálják, mert lejáratnánk saját magunkat, és nem lennénk hitelesek. Közösen lehet tematikus napokat is szervezni, például Budapesten. Ezt meg tudjuk oldani, de folyamatos termelést, minőséget a gazdáink többsége jelenleg nem tud biztosítani. Vannak azok a nagy termelők (pl. Harmopan, Perla Harghita, Vitos kerámia), akikkel lehet dolgozni, és számukra már nem téma, ha Franciaországba kell kimenni termékbemutatóra. Ez egy más szint, de ezek is hozzánk tartoznak. Egy adott pillanatban már ezek viszik a Székely Termék védjegyet. Rémegyszerű: a gazdák jövője a képzésen és az összeálláson múlik. Ennek hiányában csak beszélgetünk.

Vajon ezeket az agrárinnovációhoz kapcsolódó változásokat már középfokú és felsőfokú képzésekbe be lehetne-e vezetni, vagy még korai erről beszélni?

Szerintem nagyon sürgős lenne bevezetni. Olyan szinten gyorsul a világ, és az élelmiszertermelés olyan szinten változik, hogy én nem húznám az időt. Erre szükség van, s ezt érzik a gazdák is. Most már érzik azt is, hogy az állatoknak a takarmányt nem csak úgy adjuk, ahogy megtanultuk, hanem most már receptek vannak. Rájöttek arra is, hogy sok esetben nem is a gazda kell összeállítsa a receptet, hanem a szakember. Szükség van erre, hogy szakembereket hívjunk, és szükség van arra is, hogy a gazdák saját magukat képezzék. Nyilván nem minden kategória. Aki nem akar, az nem akar.

A változásokat Ön szerint inkább a központból kell várni, vagy a megvalósításnak lehetnek alsóbb szintjei is?

Ha a medve ügyből indulunk ki, akkor szerintem senkire nem szabad várni. A gazdáknak folyamatosan fórumokat kell szervezzünk, vagy létrehozzunk egy e-learning tananyagot, vagy egy weboldalt értékesítésre. Itt nincs akire várni, ezt mi kell minél hamarabb megoldjuk. Ez nem is kérdés. Lent Alföldön GPS-es traktorok dolgoznak. Én az éjjel jöttem haza, Ialomița mentén olyan traktorokkal dolgoznak, mint Hollandiában. Tehát itt vagyunk mi, nem tudunk a székely ember felfogásán tovább lépni, hogy nyisson, vállalkozzon, stb. Többszázezer hektárok vannak lent, ahol aratnak. Nyilván itt nagyon sok környezeti tényező van, amit figyelembe kell venni, de ott nyitottak erre: öntöző berendezések vannak, precíziós traktorok, nem láttam még drónt, de el tudom képzelni, hogy jövőben már drónnal fognak permetezni. Itt abszolút nincs akire várni. Nagy segítség nekünk a Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány, a Szent István Egyetem ittléte, az általuk hozott szakemberek. Precíziós fórumokat kellene tartani akár háromhavonta, kellene egy levelezési listát összerakjunk, ami a fiatal gazdákat tömöríti. Nincs értelme fölösleges energiát pazarolni azokra a gazdákra, akik nem nyitottak. Ők soha nem fognak nekünk géppel, távirányítóval és applikációval borjút etetni. De van az a réteg, amelyik igen! Azoknak kellene folyamatosan küldeni a lehetőségeket. Itt volt például a Magyar Gazdaságfejlesztési Program. Attól, hogy valaki vesz egy új traktort – ami különben szuper dolog, és nagyon örvendek neki –, nem lesz nagy változás. Nagyon kevesen vásároltak fejőházakat, precíziós eszközöket, gépeket. A régi traktor is használható precízióson különböző eszközökkel és a jó minőségű termésünk, vetésünk, aratásunk nem a traktoron múlik. Biztosan kényelmesebb egy új traktor, de a jó vetés, szántás, aratás nem ettől függ. Kíváncsi vagyok a statisztikákra, szerintem a gazdák nagyrésze eszközt, traktort vett. Szuper dolog! De jó kérdés, hogy a 10.000 pályázóból hányan vesznek precíziós gépeket. Maximum ötön. Inkább ez az a dolog, amire mi tudnánk hatni helyileg. Össze kell hozni a gazdákat és megbeszélni velük, hogy gondolják meg: az a traktor kényelmes, de vajon hoz több jövedelmet? Nem volna jobb egy olyan gépet megvenni, ami megspórol egy embert, és így megmarad havonta 2000 lej? Én azt mondom, hogy itt kellene hatni fórumokkal, e-mailezésekkel, levelezésekkel, akár Facebook csoport létrehozással, minden eszközzel. Én így gondolom.

Nagyon szépen köszönöm a beszélgetést!

Az interjút készítette: Sárosi-Blága Ágnes

Dániel Rajmund

Hargita Megye Tanácsának Vidékfejlesztési Egyesülete

„Fontos annak a tudatosítása, hogy miért szükséges az innováció, a technológia…”

Mi a véleményed az utóbbi időben a térségben megvalósult, első kezdeményezésekről az agrárinnováció és a precíziós gazdálkodás megjelenítésével kapcsolatban? Az emberek hogyan fogadják ezeket a próbálkozásokat? Szakemberként és vállalkozóként egyaránt rálátásod van erre a területre…

Az agrárinformatika és a térinformatika a 21. század aktualitásai közé tartozik. Létfontosságú az a szempont, hogy egy ilyen globalizált világban a primer szektort is kellőképpen fejlesszük. Az agrárium egy olyan fejlődésnek indult az utóbbi tíz évben, ami szerintem meghatározó lesz az elkövetkezendő időben. Tehát most már olyan szintű technológiákat használunk, amelyek ezelőtt egy pár évvel szinte elképzelhetetlenek voltak. Például gondolok itt a drónokra, amelyek egy pár éve amatőr felvételek készítésére voltak alkalmasak, és ma már egy teljeskörű talajanalízist el tudnak végezni. Szerintem itt Székelyföldön még nincs jelentősége, viszont jó úton haladunk az innováció fele.

A komoly technológiai fejlesztések mellett a digitalizáció számos lehetőséget kínál az agrárium területén dolgozók számára. Például lehet gondolni az ismeretszerzésre, értékesítésre, önmagunk megjelenítésére. A te tapasztalataid szerint ebben a térségben az agrárium szereplői mennyire nyitottak arra, hogy tanuljanak, ismereteket szerezzenek az interneten?

Véleményem szerint szükséges a fejlesztés és képzés, mivel sok esetben nem a technológiát nehéz megvenni, hanem a hozzárendelt tudást nehéz megszerezni. Sajnos sokszor találkozok olyan példákkal a szakmámból kifolyólag, hogy egy gazda rendelkezik magasabb technológiai szinttel, de nincs meg hozzá a megfelelő tudása. Például, ha a gazda vesz egy traktort, általában azt nézi, hogy szép, nagy, erős, kényelmes legyen. De van benne sok olyan gomb, amiről nem tudja mire lehet használni. Fogalma sincs róla, hogy az egy hidraulikus emelő, egy potenciométer, és így tovább. Szerintem szükséges lenne annak a tudatosítása, hogy mire kell az a fejlesztés, miért szükséges az innováció, a technológia. Van igény rá, csak szakemberek kellenek ahhoz, hogy egy alapos képzést le tudjunk tenni az asztalra.

Ha korlátokban gondolkodunk, inkább a régi szokások, mentalitás, vagy az ismerethiány áll az innováció útjában ebben a térségben?

Szerintem nem csak a bezárkózottság az a fő szempont, amely meggátolja ezt a folyamatot, hanem a tudáshiány is. Nem áramlik be elegendő információ az agrárium szférájába itt Székelyföldön. Szerintem több segítség, információközlés kellene ilyen téren, speciálisan, amely direkt a fejlesztésekre, az innovációra, az agrárinformatikára, térinformatikára hegyeződik ki.

Igen, ez nagyon fontos. Az internet alkalmas a hálózatépítésre is. Ezzel kapcsolatban szerinted az utóbbi időben milyen változások történtek? A gazdák mennyire nyitottak a hálózatosodás új formáira?

Én úgy látom, hogy a mai 21. században inkább a fiatal generáció az, amelyik nyitottabb erre a témakörre. A fiatalok azok, akik ezt az internetes hálózatosodási lehetőséget inkább kihasználják. Az idősebb generációkban is vannak olyanok, akik nyitottak, csak ők kevesebben vannak. Azt látom, hogy ha megfelelő vezetéssel és segítséggel ezt a két korosztályt össze tudjuk hozni, akkor igen jelentős és tartalmas eredményeket tudunk elérni.

Az agrárium szereplői általában mire használják az internetet? Itt talán fontos lehet a saját gazdaságod példája is.

Ha a saját példámat kellene felhozzam, akkor az nagyon érdekes, mivel én rengeteget olvasok az agrárium kapcsán. Tehát legyen az egy technológiai fejlesztés, egy eljárás, egy folyamat, vagy akármilyen aktuális információ kormányhatározatról, vagy bármilyen törvényről. Azt látom, hogy a gazdák nem csak arra használják az internetet, hogy megkeressenek egy adott információt, hanem próbálnak egy alapszintű tudást megteremteni saját maguknak. Ugyanakkor, ha szükséges, segítséget is kérnek a szomszédoktól, kutatóktól, barátoktól, tehát biztos forrásból.

Te milyen weboldalakat követsz gyakrabban? Vagy inkább a böngészőben keresel rá egy-egy adott témára?

Attól függ. Például, ha valamilyen technológiát szeretnék megnézni, akkor nyilvánvalóan a keresőbe írom be, viszont, ha konkrét dolog érdekel (támogatás, pályázat), akkor erre megvannak a speciális oldalak mind román, mind magyar vonatkozásban: afir, agroinfo, pndr.

Az agrárjellegű tévéműsoroknak, rádióműsoroknak valamilyen hatását tapasztalod-e?

Lényegében a sajtó az önmagában egy információközlő szerepet tölt be, s véleményem szerint ez nagyon fontos a jelenkori agráriumban, hogy minél több emberhez jusson el az az információ, amit szeretnénk közölni mi is mint szakemberek. Azt látom, hogy sokan adnak a tévé és a rádió szavaira. Szerintem fontos és nélkülözhetetlen dolog az, hogy egy cél eléréséhez megfelelő reklámot, marketinget és kapcsolati csatornát építsünk ki a direkt és indirekt hallgatókkal szemben.

Mi a véleményed a térségi szaklapokról, napilapokról? Mekkora teret engednek ennek a témának?

Alapvetően a térségi szaklapok és hírfolyamok, újságok azt hivatottak fölvállalni, hogy információközlést szolgáltatnak helyi szinten, helyi eseményekről, helyi embereknek. Szerintem ez is nagyon fontos dolog, mivel a jó példákat előre tudjuk vetíteni, meg tudjuk mutatni, hogy eddig az agrárium terén mit értünk el a térségben, Székelyföldön. Tovább azt is, hogy még mik várhatók a jövőben, melyek a tervek, célok.

Az elektronikus hírlevél formáról mi a véleményed?

Nincs mindig ideje az embernek arra, hogy megkeresse az őt érintő információkat egy adott témában. Szerintem a hírleveleknek van létjogosultságuk. Ezeken keresztül értesíteni tudjuk az embereket például eseményekről, újításokról, konferenciákról, törvényrendelkezésről. A hírlevélen keresztül sokkal kézenfekvőbb az információszerzés, mint külön rákeresni egyenként egy nagy világhálón.

A Facebookon te például követsz-e olyan csoportokat, vagy látsz-e szerveződni olyan csoportokat, amelyek segítenek a tájékozódásban, a napirenden levésben?

Igen. Most például aktuális a Székely Gazdaszervezetek Egyesülete, amely tevékenykedik jelen pillanatban, és szerintem egy olyan közeget hozott létre, amelyik aktív, s potenciális információközlésre képes a jelenkori agrárium terén is. Ez egyfajta közvetítő csatornát képez a politikum és a gazdák között.

A központi programok és erőforrások mellett látsz-e esélyt arra, hogy helyi erőforrásból és helyi szinten is lehessen kezdeményezni tevékenységeket, hálózatépítést?

Kisebb lépéseket lehet tenni regionális és helyi szinten is. Tehát döntések születhetnek helyi szinten is, viszont úgy gondolom, hogy ha valami nagyobbat, maradandóbbat szeretnénk elérni, akkor ahhoz szükséges az országos szintet érinteni. Úgy gondolom, hogy ha előterjesztjük a javaslatainkat a Minisztérium fele, előbb utóbb kapunk válaszokat. Volt már pár kezdeményezés, amit szerettünk volna helyi szinten elérni. Felterjesztettük és szerencsére most már be is vették a törvénykezésbe.

A termékmegjelenítésben a digitális eszközök használatára mekkora nyitottság van a térségben?

Ha a székelyföldi gazdatársadalmat nézzük meg, hogy milyen korcsoportból tevődik össze, akkor szembetűnő, hogy az arányok elcsúsznak az idősebbek és a középkorúak fele. Ez azt is jelenti, hogy ők kevésbé nyitottak, vagy egyáltalán nem is nyitottak erre a közlésmódra. Szerintem nem szükséges minden gazdának külön-külön egy webshopot működtetni, mert ha van egy logisztikája az egésznek, és egy oldalon akár több gazda társul, akkor ugyanazt a hatást el lehet érni. Így sokkal optimálisabb az értékesítés, az információközlés a fogyasztók számára is.

Vannak-e ilyen kezdeményezések például Hargita megyében?

Tudomásom szerint még agrárjellegű, és ilyenfajta kezdeményezés nincs, viszont már gondolkoznak gazdák azon, hogy hogyan lehetne egy online eladási felületet létrehozni akár zöldség, akár hústermékekre. Persze, ott van a Székely Hirdető, ami egy eladó felület, viszont sokkal-sokkal agrárjellegűbb dolgokat kellene reklámozni.

Egy másik téma az adminisztráció, ügyvitel. Ebben fontosak-e a digitális eszközök, lehetőségek? Mi az, ami működik, mi az, ami nem?

Most már azért eléggé megfigyelhető, hogy nem csak a gazdák, hanem más vállalkozók is inkább telefonnal fizetik a banki ügyleteket, s nem csak azt, hanem más tevékenységet is. Ha csak az agráriumot nézzük, még mindig kevés olyan gazda van, amelyik ténylegesen egy okostelefont, vagy egy digitális eszközt funk-

ciója szerint használ akár közügyek rendezésére, vagy bármilyen cselekvésre, amit nem papíron kell elvégezni. Még mindig kevés ez a réteg, én úgy látom, viszont idővel ez is fog változni.

A konkrét mezőgazdasági tevékenységedben tervezel valamilyen változást, bővítést, ami a digitális világ által kínált lehetőségekre alapoz?

Jól felszerelt gépparkkal rendelkezünk, viszont jelenleg is vannak bővítések. Szeretnék egy olyan megfigyelő rendszert kiépíteni, amely segíti a termelést egy olyan szinten, hogy ne kelljen minden egyes órában kimenni a mezőre. Egy drónnal, vagy bármilyen erre alkalmas eszközzel meg lehet vizsgálni a talajminőséget, nedvességet, szárazságot, az adott növény állapotát, tápanyag szükségletét, stb. Ha konkrétan a talajművelést nézzük, jó lenne most már a talajminőségre is odafigyelni. Gyakori betegség nálunk is, hogy a talaj nem kap elég oxigént, ezáltal a növények nem fejlődnek kellőképpen. Erre is valamilyen megoldásokat kellene találni. A fertőzések, szennyeződések elkerülésére is operatív dolgok kellenek.

Hasznosnak találnád-e, hogy a térségben legyen egy szakmai központ, bázis, ahová a gazdák segítségért fordulhatnak?

Mindenképp, azért is, mert Hargita megye több mint fele hegyvidék, és elég sok ember gazdálkodik. Nálunk, és egész Székelyföldön is szükséges az a fajta segítség és kézfogás, amelyik egy irány fele viszi a gazdáinkat, mert nem tudnak minden esetben önerőből egy olyan szintű tudást, egy olyan szintű tapasztalatot megszerezni, amelyik versenyképes lehet a globális piacon. Szerintem kell egy segítség, kell az információközlés ahhoz, hogy egy tartalmas, produktív társadalom jöjjön létre az agráriumban.

Volna értelme, illetve lehetne az agrárinnovációhoz kapcsolódó új irányokat középfokú, felsőfokú képzésbe bevezetni, vagy ez még korai?

Vannak kezdeményezések. Szám szerint hat mezőgazdasági iskola van a megyében. Ezek viszonylag nyújtanak egy képzést, viszont azt a fajta tudást és fejlődést, amelyiket a 21. század agráriuma képvisel, szerintem kellene tanítani akár egyetemi szinten is. Fontos, hogy lássák meg a fiatal vállalkozók, gazdák, hogy milyen egy modern gazdaság, milyen abban élni, milyen azt fenntartani, mik az előnyei, mik a hátrányai. Az a helyzet, hogy folyamatosan azt látjuk, hogy a

mezőgazdaságban dolgozók száma csökken, mindenki elvándorol, elmegy, más szektorban keres munkahelyet. Hova tovább kevesebb potenciális gazdálkodó, termelő marad. Azt kell látni, hogy ha a népesség folyamatosan nő, ezzel párhuzamosan nő az élelmiszerellátás is. Szükséges és létfontosságú az, hogy megfelelően tudjuk minden fogyasztónak megtermelni az alapvető élelmiszereket. A mezőgazdaság az élelmiszertermelő szektor.

Jelenleg van nektek olyan projektetek, amely bármilyen formában az agráriumhoz kapcsolódik?

Jelenleg én a Fejlesztési Ügynökségnél dolgozok, viszont itt meghatározó mezőgazdasági tevékenység jelenleg nincs. Viszont a vidékfejlesztésnek több programja van, amely segíti a mezőgazdaságot. Például a Kiskertész Program, ami segít a gyerekeknek abban, hogy jobban lássák az egészséges élelmiszer fogalmát, hogy mit is jelent az, hogy elvetem a magot, öntözöm, megtermelem. Ilyen még a Gazda Programunk, amely egy olyan fajta reklámot és motivációt jelent, amely a megyében tartózkodó, potenciális, ügyes gazdákról szól, hogy ők mit értek el az életben, milyen fejlesztéseken mentek keresztül. Szerintem ezek még kezdeti, de már jó lépések ahhoz, hogy egy fejlődés elinduljon itt a megyében is. Tudomásom szerint a vezetőség szeretné kiterjeszteni ezeket a programokat, még tágabb körre. Termelési és logisztikai szinten is lépéseket kell tenni ahhoz, hogy egy tartalmas vidékfejlesztésről és egy húzóágazatról beszélhessünk.

Köszönöm a válaszokat. Van még valami, ami még eszedbe jutott ebben a témában, de nem beszéltünk róla?

Nem szabad a haladás útjában állni. Ha van egy jó út, ami tényleg beválik, vagy tényleg eredményeket hoz, kell hagyni, hogy csinálják a fiatalabbak, vagy a szakértők. Nem szabad mindig leszólni azt, ami ismeretlen. Lehet, hogy rossz, lehet, hogy jó, de kell adni neki egy esélyt, mert a fejlődés útjában úgysem lehet állni. A nyugati, és most már a keleti országok is annyira elmentek a fejlődés irányába, hogy lassan Közép-Európa egyes részei azok, amelyek stagnálnak néhány szektorban, és néhány térségben. Szerintem kell haladni, itt is van agrárinnováció. Felcsíkon már vannak fejő robotok. Alcsíkon már olyan traktoron vannak, amelyek képesek volnának arra, hogy maguktól végezzenek el bizonyos tevékenységeket. Erre azonban még nincs szakképesített ember, aki ezt felügyelhetné.

Nagyon fontos, hogy az emberek elhiggyék, hogy kell változtatni. Most már nem elég az, hogy takarunk kézzel. Jó, persze, lehet azt is, de ha van rá lehetőséged, vegyél egy gépet, és ne olyan gépet, hogy 50-szer el kell menj egy szalag parcellán. Jó, kicsik a földek nálunk is, viszont, ha azt figyeljük meg, hogy egy munkafolyamat elvégzésével mennyi üzemanyagot, mennyi időt spórolunk meg, akkor nem mindegy. Most én is pályáztam, s szeretnék egy sokkal nagyobb géppalettát vásárolni, mivel kiszámoltam, hogy ha a mostanit lecserélem, akkor naponta megspórolok 150 lej üzemanyagot, ami rengeteg pénz. És kérdezem én, hogy melyik gazda az, amelyiknek nem hiányzik havi 3000 lej a zsebéből? Fontos, kell fejleszteni, s fejlődni, mert másképp nem lehet versenyképes maradni.

Ez egy fontos üzenet. Köszönöm szépen a beszélgetést!

Az interjút készítette: Sárosi-Blága Ágnes

Orbán Szabolcs

Kertészmérnök, Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány

„Ezekkel az eszközökkel minőséget tudok előállítani…”

Legyen szíves első lépsében a PAHRU Tangazdaságának a történetéről néhány szót mondjon, mikortól indult és hogyan épült?

Három éve, hogy a Tangazdaság építése elindult. Akkor kerültek telepítésre a gyümölcsfák, a bogyósok, mármint a ribizke, a málna, és a következő év folyamán lett megépítve a melegház. Ez nyárra, tavaly nyár elejére lett kész. Aztán közben épült a tangazdaságnak a feldolgozó részlege is.

Abban mi kapott helyet?

Ott megtalálható a gyümölcsfeldolgozáshoz mindenféle eszköz, teljes technológia a mosástól egészen a csomagolásig, úgynevezett „beg-in-box”-os technológia, mondhatjuk így. Mit jelent ez? Van gyümölcsmosó, daráló, prés, töltő, pasztörizáló…végülis minden, ami kell. A tavaly ősszel még sikerült ide vásárolni egy elég komoly pálinkafőzőt.

Szárító is készült?

Igen, az télire lett kész….a tavaly azt még nem tudtuk használni. Azt is egyszer ki kellett találni, hogy milyen formában, milyen méretben, hogy találjon ahhoz, ami nekünk itt van, mármint gyógynövényes, hogy ott tudjuk alkalmazni. A feldolgozó mellett megtalálható egy ilyen interaktív tanterem, vetítő, számítógép, interaktív tábla….

Minden a telepítésnek – növényeknek, termelési technológiának – a jellege tangazdaságszerű? Mindenből egy kicsi…

Igen, bemutató jellege van végülis az egész tangazdaságnak. Képzések zajlanak, és az a lényeg, hogy legyen variáció, legyen mindenből, legyen amit bemutatni a diákoknak, érdeklődőknek. Már két alkalommal volt tanfolyam. Tavasszal

metszésről volt szó, növényvédelemről stb. De amikor ide kerülnek a diákok, akkor mindenről szó van, mert 50 embernek 50 féle kérdése van, és próbálunk minél szakszerűbben válaszolni.

A gyümölcsfeldolgozó is ilyen kismértékű?

Igen, nem ipari feldolgozásra alkalmas, ezt úgy kell elképzelni, hogy egy családnak van egy területe, azt betelepíti különböző gyümölcsfajtákkal, ő saját maga feldolgozza…

Tulajdonképpen ez egy modell is, annak szemléltetése, hogy hogyan tudna működni családi léptékben. A tangazdaságban, amely agrártevékenységet modellez nagyon széles spektrumban, a digitális megoldásoknak hol lehet helye, szerepe?

Elsősorban öntözőrendszer van telepítve, és azt, ha úgy mondjuk, akkor egy kis mini számítógép vezérli. Mi tudjuk ott beállítani az öntözővíz mennyiségét, időtartamát, ez a rendszer már figyeli az esőknek a meglétét, mennyiségét. Itt lehetne fokozni, mert léteznek különböző műszerek, amelyek levélanalízis alapján meg tudják mondani, hogy milyen tápanyagigényük van a növényeknek, különböző műszerek, amelyekkel lehetne még a talajunknak a tápanyagtartalmát ellenőrizni, például teszem fel a ph-t, a talaj savasságának mértékét.

Hogyan ítéli meg mérnökként, ezek olyan megoldások, amelyek családi vagy közösségi gazdálkodásba telepíthetőek lennének? Most mondjuk így hogy a hasznossága és a költségvonzata szempontjából?

Persze, főként az öntözőrendszer és annak a szabályozása, ezek elérhető dolgok, nem olyan horribilis összegek, hogy az ember ne tudja ezt megengedni magának. Hogy ha családi gazdaságról is van szó, de azért a vetülete végül is az, hogy valamikor jövedelmet csináljunk belőle. És ezek a szélsőséges időjárások miatt most már egyre inkább szükségesek lesznek.

Ezen kívül a vízgazdálkodás sem mellékes kérdés….

Igen, meg van minden gyümölcsfélének, hogy mennyi vizet, mennyi idő-tartamot, hány litret kell fánként… hogy mennyi vízre van szükségük.

Ez a rendszer működtethető a fóliaházban, üvegházban is?

Igen, persze. Ahogy már említettem is, ezek több körös rendszerek, ez most egy háromkörös rendszer, nekünk nem volt szükségünk nagyobbra, mert ugye a gyümölcsfáknak, a bogyósoknak, meg a melegháznak a szabályozására ez pontosan elég.

A gyümölcsfeldolgozási rendszerben milyen digitális megoldást alkalmaznak?

Van nekünk egy aszaló-szárítógépünk, azt is egy mini számítógép vezérli, mert ott is meg van, hogy milyen hőmérsékleten, mennyit kell szárítóban legyenek. A másik meg ott van egy kis mini pasztörizáló gépezetünk. Kompótokat, meg befőtteket lehet vele készíteni. Nagyon egyszerű a dolog, mert ott nyersen a befőttes üvegbe belekerülnek a zöldségek, gyümölcsök, és fajtánként, – mármint szilva, cseresznye, meggy, uborka meg bármilyen zöldségféle –, be lehet állítani, azokat belehelyezi, feltölti vízzel vagy ami szükséges, mert ez egy vízalapú pasztörizáló készülék, beállítjuk, bekapcsol-kikapcsol, jelez, amikor vége.

Hadd kérdezzek egy nehezebbet, kertészmérnökként nem olyan nehéz, hogy megtanulja ezeknek a dolgoknak a kezelését, digitális dolgokkal megbarátkozzon. De lehet-e ez elidegenítő azok számára, akiknek nem szakirányú végzettségük van?

Nem kell ezektől tartani semmiféleképpen, mert nagyon jó leírások vannak, s hanem itt vagyunk mi szakemberek, nem csak én, hanem még vannak kollégák és lehet tanácsot kérni. Akár ide kell jönni az alapítványhoz és mi szépen elmagyarázzuk.

Azt egyelőre nem mondhatjuk, hogy ezek a digitális megoldások a térségben széles körben el lennének terjedve.

*A*z ember kell tudja, hogy mit akar, ez az első lépés, hogy én akarok egy pasztörizálót, akarok egy szárítót. Én is saját magamtól tapasztaltam, először próbálkoztam vele, és meg lehet tanulni, nagyon jó leírások vannak és a Google veled van...

Ha a felhasználónak gondja van, akkor az Internet a hasznos megoldás?

Ezek a gépek a világban már elég elterjedtek és kap megoldást rá az ember. De amikor megvásárolja már ott a szaküzletben kap tanácsot és magyarnyelvű leírás is van általában.

A tanácsadásban inkább a digitális megoldások, vagy a személyek alkalmasabbak?

Én most a saját tapasztalataimat tudom elmondani. Amit nem értettem, vagy nem tudtam, rákerestem fórumokra…volt amit én tudtam, egyszerűen ezen a fokon ennyi időtartamot kell tervezni, most egy példát mondtam… Amit még nagyon egyszerűen kap az ember az az angol nyelvű leírás. Az mindig van, mert azok a gyártók, akik nemzetközi piacon árulnak, azoknak mindig van. Most egy kicsit több időt eltölt ezzel az ember, de meg lehet találni a megoldást.

A magyar vagy román nyelvű segítségkérésnek kisebb az esélye?

Még a magyar nyelvű keresésnek kicsit nagyobb az esélye, én így tapasztaltam. A gyümölcstermesztésnek Magyarországon nagyobb hagyománya van, mint itt nálunk. Mondjuk most itt a csíki vagy gyergyói medencére gondolok, mert már Udvarhely környéke más. Az elmúlt 10 évben alakult ki, indult be úgymond egy ilyen bumm, ezt tapasztaltam, hogy az elmúlt 10 évben szaporodtak el a gyümölcstelepítések, változott is az embereknek a gondolkodása. De nem csak a fákról van itt szó, hanem lehet eper, bármilyen gyümölcs, és kezdte érdekelni az embereket, hogy saját maguk, ha van lehetőségük, termeljék meg, mert nem mindegy, hogy mit vesznek le a kertjükből, vagy mit vesznek bármelyik bevásárlóközpontból.

Ebben a folyamatban az eszközök, amelyek egyre okosabbak, hasznosak lehetnek...

Szükségesek ezek, mert egy családnak nem kell több 10-12-14 gyümölcsfánál. Abban körte, meggy, alma, szilva belefér, de aki már abban gondolkodik, hogy picit nagyobb területen termeljen gyümölcsöt, oda már szükségesek a feldolgozó eszközök, mert ugye az almát eltárolom, de mit csinálok a többivel? Befőtteket, vagy a szilvából pálinkát készítek, de abból is lehet akár befőttet is. Ha megvannak ezek az eszközök, fel tudom gyorsítani az egész folyamatot, minőséget tudok elállítani.

Bizonyíthatóan jóminőséget, ezt az eszközök támogatják?

Igen, bizonyíthatóan. Ezek nem mai találmányok, Nyugaton, fejlettebb országokban már évtizedek óta használják.

Ahhoz, hogy ez a fajta farmszemlélet itt a térségben teret nyerjen a tangazdaság lehet az egyik ilyen modell, kínálati lehetőség?

Igen, mi már tapasztaltuk is az elmúlt két évben, amikor megszerveztük a tanfolyamokat, hogy nagyon nagy volt az érdeklődés rá. Mi egy témával meghirdettük, de mellette mindig szóba került a feldolgozás, és nem csak gyümölcs esetében. Amikor az emberek meglátják a gyógynövényest, vagy egy szakszerűen telepített eprest, hogy érdekli őket, hogy ez hogyan lehetséges. Van igény rá, lesz igény rá, még ettől arrafele még inkább.

Véleménye szerint az okos eszközök, digitális megoldások szerepe növekedni fog?

Véleményem szerint igen, haladni kell a korral. Sokan szeretnének fejleszteni, de egyelőre nem engedhetik meg maguknak, de akinek van lehetősége, én mindenkinek javasolnám, hogy ebbe az irányba tartsanak. A lényeg az, hogy bárki bárminek nekifog, azt csinálja odaadással és precizitással. Nem hiába ez a neve… precíziós mezőgazdaság, mert ugye ez a kifejezés már sok dolgot magába foglal.

Az interjút készítette: Biró A. Zoltán